

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

36E JAARGANG

WOENSDAG 31 OCTOBER 1951

No 1798

COMMISSIE VAN REDACTIE

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris)*

Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË

*J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen;
R. Vandeputte; F. Versichelen.*

INHOUD

	Blz.
Electriciteit in de winter 1951/1952; productie en verbruik door <i>Ir G. J. T. Bakker</i>	804
De economische studie beoordeeld naar haar resultaten door <i>Dr J. G. Stridiron</i>	805
De geldscheppende werking der handelsbanken door <i>C. S. Jonker</i>	807
Handelsbalans en ruilvoet door <i>Mr G. Vixseboxse</i>	809
Ingezonden stukken:	
Geld in het licht van de praktijk door <i>Drs G. A. Kessler, Drs H. M. P. Muller; Drs H. G. Advokaat en Mr W. H. van Someren, Grève</i> met naschrift van <i>Mr H. F. van Leeuwen</i>	809
Internationale notities:	
Engelands export naar Noord-Amerika	814
De prijsontwikkeling in Denemarken	814
De economische kant van Duitslands hereniging	814
Geld- en kapitaalmarkt	815
Statistieken:	
Bankstaten	816
Interim-prijnsindexcijfers van het gezinsverbruik in Nederland	816

Dezer dagen

zijn de verkiezingen in Groot-Brittannië voorbij. De conservatieve partij heeft een niet triomphantelijke overwinning behaald, een nieuw kabinet is, gedurende het weekend, begonnen met regeren. Winston Churchill is eerste Minister van het Verenigd Koninkrijk: „what a glorious sensation it is to be for five hours together winning — winning — winning!”, zoals Mrs Mitford een parochiale cricketwedstrijd samenvatte.

„Labour” is uit, de score zal in later tijd kunnen worden vastgesteld; de innings van de conservatieven moet worden afgewacht. „The wicket is slippery”, om in cricketstijl te blijven. De Egyptische Regering heeft opnieuw medegedeeld, dat zij de Engelsen uit het gebied van het Suezkanaal wenst te zien vertrekken. De Perzische premier heeft zich onderhouden met de president van de Verenigde Staten; beiden zijn meesters in de politieke kunst van het werpen der van richting veranderende bal. De uitkomst kan belangwekkend zijn voor méér dan de wetenschap van de politiek.

Naast deze wedstrijden op het veld voor de eerste elftallen steekt de rest wat kleintjes af. Naarstig wordt doorgevoerd over het opnemen van West-Duitsland in een Westelijke alliantie, heen en weer gaan ook de polsingen over verband tussen West- en Oost-Duitsland. Het Schuman-plan is nog niet vergeten vóór het in werking treedt en over Europese federale samenwerking hoort men nieuwe geluiden. Allerlei loopjes worden geprobeerd, waarvan inhoud en betekenis zal blijken, wanneer de periode van „warming up” voorbij is en voor de wedstrijd wordt gefloten.

Intussen is voor de agrarische voortbrenging het seizoen aangebroken, waarin de voorbeschouwingen worden vervangen door uitslagen. Het is natuurlijk weer megevalen. De boer, psychologisch de omkering van het type van de hengelaar, heeft weer meer binnen weten te brengen dan eerst werd verwacht. Het geldt in Nederland, het geldt sterk in de Verenigde Staten, waar de tijdschriften plaatjes vertonen van een niet te bergen overvloed. De katoenoogst heeft weer een record bereikt. Daarentegen doet men somber over de oogst van Egyptische katoen; doch dat betreft ramingen voor de nieuwe oogst, tegen de volgende zomer kan dat ook wel eens beter liggen, zoals een wijs blad als de „Neue Zürcher Zeitung” vaststelt.

Ook al is de directe spanning over de katoen vermindert, de toewijzing van grondstoffen blijft een wereldprobleem. Eén resultaat is gepubliceerd; men is er in geslaagd over de verdeling van zwavel in het laatste kwartaal van 1951 overeenstemming te bereiken. Over vele andere essentiële materialen onderhandelen vele commissies; het is moeilijk, dat alle arbiters tevens belanghebbenden zijn.

Vrede door onderhandelen: in Korea blijft men, in hetzelfde tempo, bezig; een steelse neiging om dit geheel wat hoopvoller te zien, sluipt binnen. Is het werkelijkheid of de altijd terugkerende neiging om te verwachten, dat naré zaken eens eindigen?

SMIT SLIKKERVEER

DYNAMOS MOTOREN INSTALLATIES

**Fa. A. O. Beuth van
Wickevoort Crommelin**
Cornis. v. d. Lindenstraat 22
Amsterdam-Z. - Tel. 25410
Onafh. Verzekeringsadv.

LOD. S. BEUTH

deskundige ter zake van:

Pensioen-voorzieningen,
voor staf en personeel
Organisatie Ondernemings-
en Bedrijfs-Pensioenfondsen
Aanpassing aan nieuwe wet
Pensioen-en Spaarfondsen

AANGEB. CITROËN 11 /
-NORMAAL 1948
in prima staat, incl. acces-
soires f 4000. Baronesse van
Ittersum, Apollolaan 67,
A'dam, Telef. 95451.

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

Aankondiging betreffende de verkoop van olie

Wij brengen onder de aandacht van kopers, die ge-
interesseerd zijn in ruwe olie en andere olieproducten
uit Iran, dat de Nationale Iraanse Olie Maatschappij
bereid is een verkoopcontract te sluiten tegen FOB-
prijzen, met kopers die tankers tot hun beschikking
hebben in de havens Abadan of Bandar Mashour.

De prijzen zijn gebaseerd op CIF-prijzen verminderd
met transport- en andere normale kosten, van de ha-
ven, gelegen aan de Perzische Golf, waar geladen
wordt, tot de haven van bestemming.

Rekening houdende met de soort van de gekochte
olie en olieproducten en de voorwaarden, gesteld in
het contract, zal een belangrijke reductie worden toe-
gekend aan de eerste kopers.

**NATIONALE IRAANSE
OLIE MAATSCHAPPIJ**

ZENDT Uw opdrachten

TIJDIG in

R. MEES & ZONEN

ANNO 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

ROTTERDAM

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen,
Amsterdam (alleen Assurantie)

EERSTE NEDERLANDSCHE
Verzekering-Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Aanpassing

van ondernemingspensioen- en
spaarfondsen aan de (komende)
nieuwe wettelijke bepalingen ●

Kantoor: Bellevuestraat 2, Dordrecht, Telefoon 01850 - 5346

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van Prof. P. Hen-
nipman, Prof. P. B. Kreukniet, Prof. H. W.
Lambers, Th. Ligthart, Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. F. de Vries,
Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f 22.50; fr. p. post f 23.60;
voor studenten f 19.—; franco per post f 20.10

Abonnementen worden aangenomen door de
boekhandel en door de uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

Aangeboden wegens overlijden:

MERCEDES LIMOUSINE MET STRAPONTINS

eind 1938, 6-cyl. 2.8-l. In prima staat. Open-dak-constructie
over de gehele lengte. Word bereiden door eigen chauffeur.
K.N.A.C. expertiserapport aanwezig. Ieder deskundig onder-
zoek toegestaan. Te bevragen Keizersgracht 585, Amsterdam,
Tel. 38671.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Ir G. J. T. BAKKER, Electriciteit in de winter 1951/1952; productie en verbruik.

Hoe staat de electriciteitsvoorziening voor de komende winter er thans voor? Belangrijke vertragingen in de aflevering van machines, ketels en transformatoren maken, dat er momenteel een tekort aan veilig vermogen is en dat in het Zuiden en het Westen des lands in totaal geen reservevermogen aanwezig is. Reeds vóór het ingaan van de periode der piekbeperking verkeert de electriciteitsvoorziening aldaar in ernstige moeilijkheden. Vorig jaar was er ook een tekort aan veilig vermogen; dit was echter geringer en het kon worden gedekt door een belangrijke stroomimport. Ten gevolge van de opleving van de industrie in Duitsland kan ons uit dat land thans geen hulp worden geboden. Uit België was er een belangrijk vermogen voor import in uitzicht gesteld, doch door vertraging in de bouwprogramma's der Belgische centrales zijn tot nu toe de gedane toezeggingen niet gerealiseerd. Er is nog een moeilijke periode te overbruggen, doch als het publiek meewerkt en alles meeloopt, zal de electriciteitsvoorziening dit zeer moeilijke jaar zonder al te grote bezwaren voor de verbruikers kunnen doorkomen. Voor 1952 mag worden aangenomen, dat de moeilijke situatie zal zijn overwonnen.

Dr J. G. STRIDIRON, De economische studie beoordeeld naar haar resultaten.

Aan de hand van een adreslijst van in Nederland afgestudeerde economen, waarop tevens hun functies zijn vermeld, wordt nagegaan of de economische opleiding geboden heeft wat er van mocht worden verwacht. Vergelijken met 1937 is de rechtstreekse tewerkstelling van economen in overheidsdienst relatief teruggelopen; daartegenover is de sector van semi-overheidsdienst en verenigingen sterk toegenomen. Wat de particuliere bedrijven betreft valt de belangrijkheid van de financiële instellingen op; voorts valt op de preponderantie van Rotterdammers onder de verkeerseconomen. Het aantal economen, werkzaam in handel en industrie, is nog steeds klein. Uitvoerig wordt ingegaan op de vraag, of dit kan samenhangen met de aard van het onderwijs; nagegaan wordt wat de pas afgestudeerden in het bedrijfsleven kunnen presteren tegenover hun concurrenten: de ingenieur, de (assistent-) accountant en de „commerciële kracht”. De conclusie is, dat de pas afgestudeerde econoom voor een bedrijfs-economische werkkring in eerste instantie een minder gunstige propositie is dan genoemde concurrenten. Het is nodig, dat de pas afgestudeerde economen specialisten zijn. Daarnaast is nodig het „studium generale”. De Nederlandsche Economische Hoogeschool heeft een aantal plannen ontwikkeld, die in de gewenste richting gaan.

C. S. JONKER, De geldscheppende werking der handelsbanken.

De geldscheppende werking der handelsbanken is de fundamentele aanleiding tot het indienen van het Wetsontwerp Toezicht Credietwezen. De vraag is hierbij, of bedoelde geldschepping inderdaad bestaat en indien dan al, of de gevaren, daaraan verbonden, groot zijn. Schr. betoogt, dat, zo men wil suggereren, dat de werking der banken gevaarlijk is, omdat zij in staat zijn credieten uit te breiden door het scheppen van nieuw giraal geld en dat zij daarom onder „toezicht” dienen te worden gesteld, van deze suggestie in de praktijk niets overblijft, indien het bankwezen volbelegd, dus „aan” is. In dat geval ligt het zwaartepunt bij de Centrale Bank, zonder welke medewerking de credietverlening en eventueel verdere credietverlening niet kan plaatsvinden. Een dergelijke situatie evenwel heeft Nederland sedert 1914 in feite niet meer gekend. Als gevolg van de ruim-geld- en goedkoop-geld-

politiek is er steeds een groot, een te groot geldvolume geweest, waaruit de banken konden putten bij haar credietverlening.

Mr G. VIXSEBOXSE, Handelsbalans en ruilvoet.

De middelen, die worden aanbevolen om tot een verbetering van de handelsbalans te geraken en in een actieve welvaartsbeleid kunnen worden gehanteerd, bestaan in verhoging der productie, resp. van de arbeidsproductiviteit, inkrimping der consumptie en verlaging van het bedrag der investeringen. De ruilvoet beschouwt men als een factor, die wordt bepaald door oorzaken en invloeden van buitenaf, van structurele aard, die moeten worden aanvaard en niet door de Regering of het bedrijfsleven kunnen worden beheerst. Schr. gaat nader in op de wijze, waarop de ruilvoet tot stand komt en concludeert dan, dat het proces van de totstandkoming van de ruilvoet ook elementen bevat, waarop Regering en/of bedrijfsleven wel invloed kunnen uitoefenen en dat derhalve naast de genoemde middelen om de handelsbalans te verbeteren ook de verbetering van de ruilvoet met nadruk mag worden genoemd.

— SOMMAIRE —

Ir G. J. T. BAKKER, La production et la consommation du courant électrique pendant l'hiver 1951/1952.

La distribution du courant électrique dans le sud et l'ouest du pays rencontrera des difficultés graves pendant cet hiver. Toutefois cette période malaisée peut être traversée sans trop d'inconvénients pour les consommateurs à condition que le public soit disposé à prêter ses concours et que les circonstances soient favorables. Pour l'année 1952 on peut s'attendre à une amélioration.

Dr. J. G. STRIDIRON, Les études économiques jugées d'après les résultats obtenus.

On examine si les études économiques aux Pays-Bas produisent les résultats qu'on peut escompter. Comparé à l'année 1937 on peut dire que le nombre de licenciés en sciences économiques au service de l'administration centrale s'est rétréci; tandis que le nombre au service du secteur parastatal et des associations s'est accru considérablement. Le nombre de ces spécialistes occupé dans le commerce et l'industrie est toujours restreint. La question se pose si cet état de choses est une conséquence du programme des études. Dans ce cadre on vérifie le rendement des licenciés dans le secteur privé et on confronte leurs prestations avec celles des ingénieurs, des experts-comptables et des agents commerciaux.

C. S. JONKER, Les banques commerciales comme créatrices d'argent.

L'activité de créatrices d'argent des banques commerciales constitue la raison pour laquelle le projet de loi: contrôle du secteur du crédit, a été introduit. La question se pose si l'activité créatrice existe réellement et dans l'affirmative si les dangers qui en résultent sont considérables. Dans cet article l'auteur examine le problème.

Mr G. VIXSEBOXSE, La balance commerciale et l'évolution des prix des produits importés et exportés.

L'auteur expose dans cet article que l'économie néerlandaise ne dispose pas seulement, pour améliorer la balance commerciale, d'un accroissement de la productivité, d'un rétrécissement de la consommation, d'une restriction des investissements mais encore de la possibilité pour influencer favorablement le rapport entre l'augmentation des prix des produits importés et exportés.

Electriciteit in de winter 1951/1952; productie en verbruik

In „Economisch-Statistische Berichten” no 1773 van 9 Mei 1951 werd bericht hoe sinds 1947 de productiecapaciteit en de belasting in Nederland zich na de bevrijding hadden ontwikkeld en een raming gegeven van het verloop dier grootheden tot het jaar 1956. Nu ondertussen de tijd is voortgeschreden en de piekperiode van dit jaar voor de deur staat, is het wellicht interessant te vermelden, hoe de electriciteitsvoorziening er thans voor de komende winter voorstaat.

De cijfers, vroeger voor 1951 gegeven, waren gebaseerd op de verwachting, dat verschillende nieuwe installaties tijdig gereed zouden zijn, om bij de tegen de winter stijgende belasting aan de productie te kunnen deelnemen. Edoch, belangrijke vertragingen in de aflevering van machines, ketels en transformatoren maken, dat er een momenteel tekort aan veilig vermogen is en dat in het Zuiden en het Westen des lands in totaal geen reservevermogen aanwezig is. Reeds vóór het ingaan van de periode der piekbeperking verkeert de electriciteitsvoorziening aldaar in ernstige moeilijkheden.

Bij deze beschouwingen moeten drie verschillende gebieden worden onderscheiden en wel:

1. Groningen, Friesland, Drenthe en Overijssel gezamenlijk;
2. Gelderland en Utrecht, en
3. Noord- en Zuid-Holland, Noord-Brabant, Limburg en Utrecht gezamenlijk.

1. In de vier noordelijke provincies is de toestand, allesszins bevredigend; de onderlinge koppeling der centrales is daar gereed; er is voldoende productievermogen opgesteld om aan de te verwachten belasting het hoofd te kunnen bieden ook zonder piekbeperking.

Het totaal opgestelde vermogen in dit gebied is 350 MW; de raming van de maximum gelijktijdige belasting voor December van dit jaar is 245 MW.

2. Gelderland en Utrecht kunnen elkaar onder een spanning van 50 kV over distributielijnen een beperkte onderlinge hulp verlenen; er is voldoende vermogen aanwezig voor de in die gebieden te verwachten winterpiek, zoals die met inachtneming van de piekbeperkingsmaatregelen wordt geraamd.

In Gelderland is een totaal vermogen opgesteld van 205 MW; de raming der maximum gelijktijdige belasting voor dit jaar is 147 MW. In Utrecht zijn deze cijfers 162 MW en 112 MW; er is echter reden om aan te nemen, dat dit cijfer van 112 MW zal worden overschreden.

3. Zeer precair is echter de toestand op het ogenblik in Noord- en Zuid-Holland, Noord-Brabant en Limburg, nl. dat gedeelte van het land, dat door 150 kV-lijnen onderling en via het 220/150 kV-transformatorstation te Luttrade met Duitsland en België is verbonden en reeds geruime tijd samenwerkt. Niettegenstaande, dank zij deze onderlinge koppeling, de toestand in dat deel van het land veel gunstiger is dan hij zou zijn als die provincies geheel zelfstandig en afgescheiden van elkaar zouden staan, blijft het een feit, dat de aldaar aanwezige bedrijfsvaardige machines en ketels de thans optredende belasting niet kunnen dragen. Dit is te wijten aan defecten in de bestaande productiemiddelen (meer dan de helft van het machinepark is reeds ouder dan 20 jaar) en aan vertraging bij de opstelling van nieuw vermogen.

In het Zuiden en Westen des lands zal inclusief de binnenkort gereedkomende eenheden in Rotterdam en Geertruidenberg in totaal zijn opgesteld 1.050 MW; de raming van de maximum gelijktijdige belasting, aan-

nemende een effect van de piekbeperking van 10 pCt, is rond 1.000 MW.

In het vorig jaar was er ook wel een tekort aan veilig vermogen; dit was echter geringer en het kon worden gedekt door een belangrijke stroomimport. Ten gevolge van de opleving van de industrie in Duitsland kan ons uit dat land thans geen hulp worden geboden; sedert 15 September jl. staat deze import geheel stil.

Uit België was er een belangrijk vermogen voor import in Nederland in het uitzicht gesteld, doch door vertraging in de bouwprogramma's der Belgische centrales zijn tot nu toe de gedane toezeggingen niet gerealiseerd. Het gevolg is, dat thans (medio October) het gekoppelde bedrijf in het Westen en Zuiden des lands op eigen krachten is aangewezen. Weliswaar is er een korte periode geweest, van 21 September tot 29 September, dat uit Zwitserland via het Duitse hoogspanningsnet een beperkt vermogen van 16 MW kon worden ingevoerd, doch de export uit Zwitserland van dit vermogen is sedertdien door de Zwitserse Regering verboden. Intussen was die hulp in die tijd bijzonder welkom; het maakte mogelijk enige onderhanden zijnde revisies te voltooien.

Inmiddels is het publiek op de kritieke situatie gewezen en er is reeds eenmaal door middel van de radio bekend gemaakt, dat een onmiddellijke beperking van het stroomverbruik was geboden. Het is zaak, dat de verbruikers deze waarschuwing niet in de wind slaan, want als het gevraagde vermogen groter is dan het beschikbare (draaiende) productievermogen, dan kan een bewuste spanningsverlaging bij de verbruikers een zekere tegemoetkoming geven, doch dan moet daarna onherroepelijk het afschakelen van een zodanig deel van het voorzieningsgebied volgen tot het evenwicht in vraag en aanbod weer is bereikt.

Het zal wel geen betoog behoeven hoe ongaarne deze maatregelen door de electriciteitsbedrijven worden genomen; er is echter geen andere uitweg. Indien slechts door de afnemers werkelijk wordt samengewerkt door in de kritieke perioden het licht tot een minimum te beperken en alle niet dringend nodige stroomverbruikende toestellen uit te schakelen, dan zullen deze uiterste middelen niet behoeven te worden gehanteerd. Speciaal de elektrische kachels moeten hier als relatief grote stroomverbruikers worden genoemd.

Wat nu de verdere vooruitzichten voor dit gebied betreft moge het volgende worden vermeld.

Met grote ijver wordt getracht in een der bestaande centrales in Rotterdam een eenheid van 50 MW voor de winterpiek in bedrijf te brengen; in de nieuwe Amercentrale te Geertruidenberg wordt eveneens de laatste hand gelegd aan de eerste eenheid eveneens van 50 MW. Bij deze beide machines wordt eigenlijk een vinnige strijd tegen de tijd gevochten. Het is duidelijk hoe belangrijk deze is, want een vergroting van het potentieel met 100 MW zal een grote verandering in de situatie in dit gebied veroorzaken.

Verder is er weer uitzicht op een levering van 20 à 25 MW van Zwitserland via Duitsland. De bezwaren, die de Zwitserse Regering tegen de export uit haar land maakte, schijnen te zullen vervallen wanneer voor de door ons geïmporteerde kWh gedurende de piektijd een aequivalente hoeveelheid kWh op tijden, dat zulks ons past, teruggeleverd wordt. Deze teruglevering, die er toe kan dienen, dat het Zwitserse waterkrachtpotentieel niet wordt aangetaast, is voor ons in de „off-peak” periode niet al te bezwaarlijk.

Als verder de tekenen niet bedriegen schrijden de uitbreidingswerken in België op zodanige wijze voort, dat

eerlang de in uitzicht gestelde hulp uit dat land zal kunnen worden gerealiseerd.

Men ziet dus, dat er nog een moeilijke periode is te overbruggen, doch dat, als het publiek meewerkt en alles meeloopt, de electriciteitsvoorziening dit zeer moeilijke jaar zonder al te grote bezwaren voor de verbruikers zal kunnen doorkomen.

Voor het volgend jaar, wanneer de nieuwe centrales te Dordrecht en te Amsterdam in bedrijf zullen komen en verdere uitbreidingen in bestaande centrales, die onderhanden zijn, aan de productie kunnen deelnemen, zullen

in dit opzicht de bedrijven weer adem kunnen scheppen. Er kan dan tevens verwacht worden, dat de koppeling van alle Nederlandse bedrijven tot stand is gekomen, zodat onderlinge hulp van de verschillende gebieden mogelijk is. Men zal dus kunnen aannemen, dat in 1952 de moeilijke situatie waarin de bedrijven zijn gekomen ten gevolge van de zo late bevrijding van ons land en de abnormaal sterke stijging van het verbruik mede ten gevolge van de oorlog in Korea en de industrialisatie in Nederland zal zijn overwonnen.

's-Gravenhage.

Ir G. J. T. BAKKER.

De economische studie beoordeeld naar haar resultaten

De in Januari van dit jaar verschenen adreslijst van de in Nederland afgestudeerde economen maakt het mogelijk een inzicht te verwerven in de functies, welke de economen vervullen. Het is de moeite waard even stil te staan bij de vraag, of de economische opleiding geboden heeft wat er van mocht worden verwacht.

In 1937 maakte ik een dergelijke analyse¹⁾. Ik kwam toen tot de conclusie, dat bij de studie teveel de nadruk werd gelegd op de theoretische ontwikkeling der studenten en dat dientengevolge de afgestudeerden in mindere mate emplooi vonden in het bedrijfsleven dan gewenst was of aan de oprichters van de economische hogescholen of faculteiten voor ogen had gestaan.

Een vergelijking van de in 1937 opgestelde cijfers met de thans voorliggende geeft het volgende beeld.

	1937		1951	
	(in procenten)			
Particulier bedrijf	33,1	} 35,8	35,7	} 39,0
Overheidsbedrijf	2,7		3,3	
Overheidsdienst	30,5	} 38,7	19,9	} 36,1
Semi-overheidsdienst en verenigingen	8,2		16,2	
Vrije beroepen, onderwijs en overige	25,5		25,9	

De rechtstreekse tewerkstelling van economen in overheidsdienst is dus relatief terug gelopen; daartegenover is de sector van semi-overheidsdienst en verenigingen sterk toegenomen. Dit is eensdeels toe te schrijven aan de overdracht van een deel van de regeringsbemoedienis aan de in deze categorie opgenomen lichamen, andersdeels wellicht aan de beperkte mogelijkheid in het overheidsverband aantrekkelijke salarissen te betalen. Vooral in het tekort aan afgestudeerde economen, dat na 1945 voelbaar was, zal dientengevolge in het bedrijfsleven en bij de semi-overheidsdienst en verenigingen sneller zijn voorzien dan in het ambtelijke verband. In het vergelijkingsjaar 1937 daarentegen was juist de Overheid voor pas afgestudeerden een zeer aantrekkelijke werkgever.

Interessante conclusies voor de situatie in 1951 zijn te trekken uit een verdergaande splitsing der cijfers over kleinere groepen. Deze geeft het volgende beeld (zie tabel rechter kolom).

Het meeste zeggen de cijfers over de particuliere bedrijven. Opvallend is allereerst de belangrijkheid van de financiële instellingen. Als men bedenkt, dat ook een aanzienlijk deel van de in de industrie werkzame economen aldaar op financiële afdelingen werkt, terwijl tevens voor een deel der ambtelijke economen de financiële problemen de hoofdschotel vormen, kan men constateren, dat het onderwijs in de geldleer c.a. vruchten afwerpt.

Een tweede opvallend verschijnsel is de preponderantie van Rotterdammers onder de verkeersecconomen. Kan men dit wellicht deels toeschrijven aan het karakter van Rotterdam als havenstad, andersdeels moet ook gedacht

worden aan de speciale belangstelling aan het verkeer gewijd in colleges over de verkeerseconomie. Het aantal economen werkzaam in handel en industrie is echter nog steeds klein. Laat ons de vraag overwegen, of zulks niet kan samenhangen met de aard van het onderwijs aan de economische hogescholen en faculteiten.

Groep	Rotterdam	Amsterdam	Tilburg	Totaal
Land- en tuinbouw	9	—	1	10
Industrie	176	65	79	320
Groothandel	41	11	16	68
Detailhandel	17	11	16	44
Verkeer	36	4	3	43
Financiële instellingen	112	35	24	171
Totaal particuliere bedrijven	391	126	139	656
Overheidsbedrijven	27	9	25	61
Departementen	127	25	23	175
Departementale diensten	17	5	2	24
Gem. en prov. administratie	5	—	13	18
diensten	22	3	8	33
Rijksaccountantsdienst	26	9	3	38
Andere functies	37	8	15	60
Totaal Overheid	234	50	64	348
Semi-overheidsdienst	78	13	31	122
Organisaties en verenigingen	82	28	67	177
Totaal semi-overheid en verenigingen	160	41	98	299
Accountantskantoren	131	42	34	207
Pers en publiciteit	12	9	4	25
Andere vrije beroepen	56	20	26	102
Onderwijs	46	13	23	82
Indonesië	48	6	6	60
Totaal vrije beroepen, onderwijs en overige	293	90	93	476
Totaal bekend	1.105	316	419	1.840
Onbekend	134	39	42	215
Totaal-generaal	1.239	355	461	2.055

Wat kunnen de economen, die vers van de hogeschool komen, in het bedrijfsleven presteren? Zij kunnen zich vrij snel oriënteren in problemen van conjunctuur, van financiële analyse enz. Zij kunnen, dank zij hun theoretische scholing, de grote concepten der algemene economie aanwenden op de grote strategische factoren in het economisch leven. Zij kunnen echter niet, dank zij hun geringe praktische scholing, de duizend en één kleinere problemen, welke zich in het bedrijfsleven dagelijks voordoen, zonder meer oplossen. Planning, routing, loonstelsels, personeelsbeheer, taakanalyse, werkclassificatie, in- en verkoop, het zijn zelfs voor de afgestudeerde, die bedrijfseconomie als hoofdvak heeft genomen, theoretische begrippen. De afgestudeerde bedrijfsecconoom heeft nooit zelf een routingschema gemaakt, een taakanalyse

¹⁾ Zie: Mededelingen in orgaan van het Nederlandsch Instituut van Docerandi in de Handelswetenschap, Juli/Augustus 1937.

verricht, noch heeft hij ooit een verkoopprijs vastgesteld of een inkoopmarkt gesondeerd. Dit betekent, dat de gemiddelde econoom in het bedrijfsleven buiten het secretariats- of financiële werk, een leertijd van jaren moet doormaken, alvorens hij inderdaad een taak op het gebied der toegepaste bedrijfseconomie kan vervullen. Dien-tengevolge moet hij enige jaren met een minimaal salaris genoegen nemen, waarop echter het bedrijf nog geld moet toeleveren.

Stel daartegenover de concurrenten van de econoom in het bedrijfsleven: de ingenieur, de (assistent-)accountant en de „commerciële kracht”. De bedrijfsingenieur heeft, al is het volgens insiders te weinig, reeds tijdens zijn studie enige praktische ervaring opgedaan met routing, planning, tijdmeting, loonvaststelling enz. Uitgaande van de technische productiemiddelen, die hem vertrouwd voorkomen, extrapoleert hij de hoofdbegrippen daarvan op de gehele werkplaats. Hij heeft leren rekenen met productie per machine-uur en per man-uur. De proportionaliteit van productiemiddelen is voor hem een levend begrip. Hij spreekt dezelfde taal als de evenzeer technisch ingestelde arbeider, over wie hij geleidelijk aan een natuurlijk gezag krijgt. Kortom, hij kan na enige maanden reeds uitermate nuttig werk doen en zijn salaris verdienen.

Bij de assistent-accountant komt het praktisch werken op de eerste plaats. Via de administratie leert hij velerlei bedrijven in details kennen, terwijl zijn studie voortschrijdt van het boekhouden via de voorbereidende vakken tot de bedrijfseconomie, de inrichtingsleer en controleleer. Ongetwijfeld studeert hij onder ongunstige omstandigheden en dreigt zijn algemene vorming in het gedrang te komen, maar de praktische bruikbaarheid van de gevorderde assistent-accountant voor bedrijfseconomisch werk wordt algemeen erkend.

De „commerciële kracht” gaat met middelbare opleiding op ongeveer 20-jarige leeftijd het bedrijf binnen. Na enige maanden is hij ingegroeid in de commerciële sfeer: hij praat over prijzen en kwaliteiten, over de importantie van diverse relaties, over moeilijk en gemakkelijk tot stand gekomen transacties. In zijn avonduren studeert hij, geen theoretische economie, geen theoretische bedrijfseconomie, maar commerciële handboeken en bedrijfseconomische monografieën, die over zijn werk handelen. De theoretische fijnheden ontgaan hem, maar hij betreft de stof op zijn dagelijkse ervaring, waardoor zijn inzicht toeneemt en hij aan waarde wint voor het bedrijf, waar hij werkt.

Wanneer men dit overdenkt, moet men wel tot de conclusie komen, dat de pas afgestudeerde econoom voor een bedrijfseconomische werkring in eerste instantie een minder gunstige propositie is dan een ingenieur, een gevorderde assistent-accountant of een goede, ontwikkelde commerciële kracht, die men voor hetzelfde salaris kan krijgen. Voor de financiële functie, voor het algemene secretariatswerk, voor de marktanalyse, welke een bijzondere scholing vereist, geldt dit niet. Echter: de bedrijfseconomische werkzaamheden zijn veel omvattender, vragen veel meer mensen, dan de hiergenoemde.

Dit verschijnsel nu, dat het bedrijfseconomische werk in hoofdzaak wordt verricht door bedrijfsingenieurs en personeel met middelbare opleiding, is maatschappelijk niet zonder gevaar. Immers, na verloop van jaren gaan de bedrijfsingenieur, de administrateur, de commerciële kracht, een rol, soms een beslissende rol spelen bij de leiding van het bedrijf. Dan komen de moeilijkheden: de zeer bekwame ingenieur bemerkt, dat hij een andere taal spreekt dan de bankdirecteur, dat zijn efficiënt bedrijf onvoldoende crediet kan krijgen, of dat het publiek zijn uitstekende en goedkope artikelen niet wenst; de administrateur krijgt geen greep op de steeds wisselende prijzen; de commerciële man sluit individuele transacties, maar

heeft te weinig oog voor de grote lijn, voor de samenhang tussen bedrijf en conjunctuur, te weinig inzicht in de oorzaken, welke de omvang van de opnemingscapaciteit van de markt beïnvloeden en in de mate, waarin dat het geval is, kortom hij „fladdert over de markt”.

Deze moeilijkheden zijn een gevolg van de onvoldoende all-round bedrijfseconomische scholing van velen, die in de praktische bedrijfseconomie werkzaam zijn.

De afgestudeerde econoom beheerst deze problemen in meerdere mate, maar ontmoet andere bezwaren, die voor een groot deel voortvloeien uit de opleiding. Het ligt voor de hand, dat de academicus in eerste instantie als specialist zijn intrede doet in het bedrijf. Immers, slechts in de allerhoogste regionen van het bedrijf, waarvoor de pas afgestudeerde normaliter nog lang niet in aanmerking komt, treedt het belang van specialisatie op de achtergrond; in de aanvang vormt zij zeker de hoofdschotel. Het is dus nodig, dat de pas afgestudeerde economen specialisten zijn. Daarnaast echter moeten zij van het gehele bedrijfsgebeuren iets weten; zij moeten in staat zijn zich, dank zij een diepgaande kennis van de groundbegrippen der bedrijfseconomie, met behulp van literatuur, snel te oriënteren ten aanzien van iedere praktische vraag, die zich voordoet, al ware het slechts om te weten, wanneer zij een beroep op een specialist moeten doen.

Het „studium generale” en de specialisatie zijn dus beide nodig. Daarbij hoede men zich voor het gevaar, het studium generale te zeer op te vatten als bespiegelende wetenschap. Er is een neiging bij het hoger en middelbare onderwijs de student/leerling te belasten met onderricht in vakken, welke kennis hij over het algemeen niet nodig heeft en dus door de maatschappij niet van hem wordt gevraagd, maar die dienen moeten om hem „logisch denken” bij te brengen. Daarbij is niet alleen te denken aan overladen wiskundeprogramma's, maar evenzeer aan een overdreven belangstelling voor de ver van de praktijk verwijderde grondslagen der economie, cultuurfilosofie e.d. De studenten lossen de puzzle, waarvoor de exameneisen hen terzake stellen, ieder op eigen wijze op. Enkelen kiezen de bespiegeling als hoofdvak: zij worden de filosofisch-wetenschappelijke geleerden; soms zijn zij ook als ambtenaar zeer op hun plaats. Velen, vooral onder degenen, die uit niet te ruime beurs studeren, bijten door de zure appel heen, proppen hun geheugen vol met de feiten, doen examen, vergeten de ballast zo snel mogelijk en gaan de praktijk in. Het „logisch denken” beoefenen zij bij hun studie van de praktijkvakken. Zij hebben veel tijd en moeite moeten verspillen om hun doel te bereiken. Een derde niet te onderschatten categorie blijft in de bespiegeling steken. Niet knap genoeg om van de bespiegeling hun vak te maken worden zij op de praktijk losgelaten en lossen daar de problemen op zoals de ezel, die tussen twee hoopjes heerlijke distels mocht kiezen en ten einde raad van de honger stierf.

De laatste categorie is een maatschappelijk verlies.

Het hier behandelde onderwerp heeft thans in ruime kring belangstelling. Ir V. W. van Gogh geeft in het „Tijdschrift voor Efficiency en Documentatie” van Juli 1951 een beschouwing, welke, anders opgezet, deze richting uitwijst.

De werkgroep van de Afdeling Leiden van het Verbond van Wetenschappelijke Onderzoekers en van de Wetenschappelijke Staf van de Rijks Universiteit te Leiden heeft dit probleem onder de aandacht blijkens zijn brochure: „Het hoger onderwijs op de helling”.

En Prof. Ch. Glasz heeft in zijn rectoraatsrede van de Nederlandsche Economische Hoogeschool in 1950 een aantal plannen ontwikkeld, die in de gewenste richting gaan. In de eerste plaats moet worden genoemd het streven naar verkorting van de studie, in de tweede plaats is het aantal

studierichtingen voor doctoraal studenten met één vermeerderd, nl. de sociaal-economische.

In het studiejaar 1950/51 is, in dezelfde lijn voortgaande, een gewijzigde regeling voor de doctorale studie afgekondigd, die inhoudt, dat de student een grotere vrijheid heeft bij de keuze van hoofdvak, terwijl de bijvakken worden verlicht. Voor hen, die de praktijk van het bedrijfsleven in willen, is de mogelijkheid geboden tot specialisatie in werkcolleges, waartegenover de theoretische vakken aanzienlijk gereduceerd zijn. Bepaalde werkcolleges worden in de avonduren gegeven, zodat de combinatie van studie met praktisch werk beter mogelijk wordt. Op deze wijze zal de economische student met name tegenover de accountants-assistenten in een veel gunstiger positie komen.

De studie aan de Nederlandsche Economische Hogeschool bestrijkt thans dus een groot deel der bedrijfseconomie, met mogelijkheid tot specialisatie en het opdoen van praktische ervaring. De commerciële functie heeft echter nog onvoldoende de aandacht. De sociale functie behoort door de sociaal-economische studie opgevangen te worden.

De Rotterdamse Hogeschool heeft hiermede een stap vooruit gedaan. In hoeverre de Tilburgse Hogeschool en de faculteiten in Amsterdam en Groningen geneigd zijn zich overeenkomstig te ontwikkelen, is niet bekend. Gezamenlijk houden zij een enquête, teneinde de gevoelens van het bedrijfsleven en van de afgestudeerden te peilen.

De studie voor ingenieur schiet nog steeds te kort in bedrijfseconomie. Weliswaar behoeft de ingenieur niet

het gehele terrein te beheersen, maar van drie onderdelen moet iedere ingenieur, die in de fabriek wil werken, een „working knowledge” hebben. Dat zijn de kostprijsberekening, de technische functie en de sociale functie. Voor de overige functies kan hij volstaan met een globaal inzicht. Men zou zich kunnen voorstellen, dat men dit globale inzicht bij de propaedeuse zou onderbrengen, en de „working knowledge” zou doceren in de laatste studie jaren.

De snelle industrialisatie van Nederland zal een toenemende behoefte aan doelmatig opgeleide academici te zien geven. Deze academici, technici en economen, zullen elkaars taal moeten verstaan. De mogelijkheid daartoe moet door de opleiding worden gegeven.

Wanneer over 10 jaar blijkt, dat 50 pCt der economen in het bedrijfsleven werkzaam is (hetgeen betekent, dat 60 pCt der nieuw afgestudeerde economen naar de particuliere en overheidsbedrijven gaat), zal daaruit kunnen worden geconcludeerd, dat het economisch hoger onderwijs inderdaad voorziet in de behoefte van het bedrijfsleven aan bedrijfseconomen.

Bilthoven.

Dr J. G. STRIDIRON.

Heeft U, afgestudeerden van Amsterdam, Tilburg en Rotterdam, het U toegezonden enquêteformulier reeds ingevuld en verzonden?

Nederlandsch Economisch Instituut.

De geldscheppende werking der handelsbanken

Het indienen van het Wetsontwerp Toezicht op het Credietwezen heeft er toe geleid, dat het vraagstuk van de geldscheppende werking der particuliere banken middelpunt van discussie is geworden. In de Memorie van Antwoord dd. 31 Augustus jl. lezen wij onderaan op blz. 6:

„Onder verwijzing naar de bevordering van consolidatie van vlottende schuld kan echter nimmer worden betoogd dat daarmede maatregelen tot credietrestrictie overbodig zouden zijn geworden. De handelsbanken zijn „immers” in staat ook zonder dat zij schatkistpapier laten aflopen en niet verlenen, hun credieten uit te breiden door het scheppen van nieuw giraal geld enz.”

Dit betekent m.a.w., dat ook zonder de bekende huidige omstandigheden van niet-consolideren van vlottende schuld en moeilijk kunnen terugbetalen van vervallend schatkistpapier door de Schatkist, niettemin maatregelen tot credietrestrictie noodzakelijk zijn, omdat „immers” de particuliere banken credieten kunnen uitbreiden door het scheppen van nieuw giraal geld.

De geldscheppende werking van de handelsbanken is de fundamentele aanleiding tot het indienen van dit Wetsontwerp. De vraag is hierbij echter, of bedoelde geldschepping inderdaad bestaat en indien dan al, of de gevaren daaraan verbonden groot zijn. Als bewijs voor de geldschepping wordt veelal het volgende voorbeeld aangevoerd. Gesteld, dat er één bank is, bank X, die het bankwezen in zijn geheel representeert. Deze bank X heeft bij f 200 eigen middelen f 200 investeringen (daaronder een zakere „ijzeren” kasvoorraad begrepen) en zij heeft f 800 crediteuren bij f 300 debiteuren en f 500 schatkistpapier. De balans van bank X ziet er dan als volgt uit:

debet:		credit:	
investeringen	f 200	kapitaal, reserves	f 200
debiteuren	f 300	crediteuren	f 800
schatkistpapier	f 500		

Nu komt onder de post crediteuren Y voor met f 60 terwijl er voorts Z is, die 10 pond koffie bezit en deze wil verkopen voor f 10 per pond. Y is bereid op dit aanbod in te gaan, doch heeft dus f 40 te weinig. Hij vraagt daarom bij Bank X f 40 crediet, dat hem wordt toegestaan. Het beeld wordt dan, dat de post debiteuren tot f 340 toeneemt en dat de post crediteuren f 840 wordt, als gevolg van de vermindering met de f 60 van Y als betaling aan Z en de vermeerdering met f 100 als gevolg van de storting door Z. De balans ziet er na de transactie als volgt uit:

debet:		credit:	
investeringen	f 200	kapitaal, reserves	f 200
debiteuren	f 340	crediteuren	f 840
schatkistpapier	f 500		

Hiermede wordt dan bewezen geacht, dat de credietverlening heeft geleid tot vergroting van de hoeveelheid giraal geld. Op het eerste gezicht heeft het voorbeeld de schijn van waarheid, echter bij nadere beschouwing gaat het mank.

Afgezien van het feit, dat er niet slechts één bank is, hetgeen voor de gang van zaken in de praktijk, en daar gaat het toch om, wel degelijk van betekenis is en afgezien van het feit, dat geen enkele bank ooit voor het volle bedrag van de toeneming der crediteuren nieuwe credieten zal verlenen, waarmede dus het gevaar van nieuwe credietmogelijkheid alreeds geringer is dan het voorbeeld en de zinsnede in de M. v. A. willen suggereren, is de gang van zaken in de praktijk bovendien geheel anders..

Wij willen aan het voorbeeld vasthouden bij onze nadere beschouwing en de toedracht analyseren, voor het geval, dat het totale bankwezen, bank X, volbelegd is, dus zgn. „aan” is, zoals in het voorbeeld, terwijl het geen vervallend schatkistpapier bezit. Bank X heeft bijgevoerd geen armslag voor nieuwe credietverlening, ook al omdat schatkistpapier niet te plaatsen is in de markt, daar er geen tegenpartij is wanneer het gehele bankwezen is volbelegd.

Bank X wil niettemin de credietaanvraag van Y voortgang doen vinden. Bank X kan niet vooruit weten wat Z met de opbrengst van zijn verkochte koffie zal gaan doen. Z kan er wel eens onmiddellijk deviezen mee willen gaan kopen om de verkochte koffie te remplacieren en daartoe de f 100 op zijn rekening bij De Nederlandsche Bank laten overschrijven, of wel hij kan het bedrag in bankpapier willen ontvangen. Bank X zal zich dus tot de Centrale Bank dienen te wenden, teneinde d.m.v. discontering of belening de benodigde f 100 voor betaling aan Z te verkrijgen. Slechts indien de Centrale Bank haar medewerking wil verlenen, zal de transactie voortgang kunnen hebben. Het is bijgevolg duidelijk, dat de geldcreatie door de Centrale Bank plaatsvindt.

De balans van bank X vertoont dan het volgende beeld:

debet:		credit:	
investeringen	f 200	kapitaal, reserves	f 200
debiteuren	f 340	crediteuren	f 740
schatkistpapier	f 500	De Nederlandsche Bank	f 100

Indien bank X wel in het bezit geweest zou zijn van vervallend schatkistpapier, zou dit voor ons betoog geen verschil maken. Als bank X namelijk papier wil laten aflopen en niet verlengen, teneinde zich de middelen voor de credietverlening te verschaffen, dan zal het de Schatkist zijn, die een beroep op de Centrale Bank moet doen. Ook in dat geval vindt dus de geldcreatie, die nodig is voor de credietverlening, door de Centrale Bank plaats. Bij deze gang van zaken zal de balans van bank X na het aflopen van f 100 schatkistpapier er als volgt uitzien:

debet:		credit:	
investeringen	f 200	kapitaal, reserves	f 200
debiteuren	f 340	crediteuren	f 740
schatkistpapier	f 400		

Om nog een stap dichter bij de werkelijkheid te komen kunnen wij er voorts rekening mede houden, dat, naar de ervaring heeft geleerd, in een klein land met een belangrijke buitenlandse handel, zoals Nederland, de mogelijkheid bestaat, dat gemiddeld slechts een gering percentage, bijv. 25 pCt, van de verleende credieten bij het bankwezen terugkeert. Sinds Korea, mede in verband met de liberalisatie, is dit in ons land inderdaad het geval. In het laatst gegeven voorbeeld zou dan 25 pCt van het verleende crediet, dus f 10, gestort worden bij bank X¹⁾; worden deze op creditrekeningen gestort en koopt bank X hiermede voor f 10 schatkistpapier, dan wordt de balans dus:

debet:		credit:	
investeringen	f 200	kapitaal, reserves	f 200
debiteuren	f 340	crediteuren	f 750
schatkistpapier	f 410		

De Schatkist zal dan f 10 kunnen aflossen bij De Nederlandsche Bank.

Het is interessant op te merken, dat in al deze gevallen van de gang van zaken in de praktijk, de hoeveelheid giraal geld als gevolg van de credietverlening juist vermindert.

Indien men in de M. v. A. tussen de regels wil lezen, dat de werking der banken gevaarlijk is, omdat zij „immers” in staat zijn credieten uit te breiden door het scheppen van nieuw giraal geld en dat zij daarom onder „toezicht” dienen te worden gesteld, dan blijft van deze suggestie in de praktijk niets over indien het bankwezen volbelegd, dus „aan” is. Het is duidelijk, dat dan het zwaartepunt bij de Centrale Bank ligt, zonder welke medewerking de

credietverlening en eventuele verdere credietverlening niet kan plaatsvinden.

Het voorgaande geeft aanleiding tot nadere analyse, nu wij tot de kern van het credietvraagstuk en van de geldscheppende werking daarbij van de handelsbanken zijn gekomen. Het moge duidelijk geworden zijn, dat nieuwe credietverlening slechts mogelijk zal zijn met behulp van de Centrale Bank wanneer de banken volbelegd zijn. Tot 1914 was dit laatste vrijwel steeds inderdaad het geval. De banken steunden destijds bij voortdoring op de Centrale Bank; het bankwezen stond langdurig en vaak voor grote bedragen debet bij de Centrale Bank. Het geld, dat eventueel uit credietverlening bij het bankwezen terugkeerde, werd aangewend voor credietaflossing bij de Centrale Bank, zodat er geen geldschepping plaatsvond en ook geen verdere credietuitbreiding. Er was destijds een zgn. gesloten geldhuishouding, waarbij de Centrale Bank het bankwezen en het bedrijfsleven in haar greep had d.m.v. de debetstand, zodat er geen sprake was van credietinflatie.

Echter — en het wil ons toeschijnen, dat dit een zeer belangrijk punt is — sinds tientallen jaren en met name sinds 1914, hebben de voornaamste Westerse landen en zeer zeker ons land, in feite nooit meer een dergelijke situatie gekend. Als gevolg van de ruim-geld-en goedkoop-geldpolitiek is er steeds een groot, een te groot geldvolume geweest, waaruit de banken konden putten voor haar credietverlening. Nooit behoefde het bankwezen langdurig of voor grote bedragen debet te staan bij de Centrale Bank of op andere wijze op deze te steunen. Het was integendeel vrijwel steeds zo, dat wanneer de toestand zich dusdanig ontwikkelde, dat het bankwezen „aan” zou geraken, door de autoriteiten nieuw geld werd gecreëerd. Na de geldsanering is het bij ons niet anders gegaan; volgens ten dienste staande gegevens is sindsdien bijna f 2 mrd nieuw geld, dus fictief geld waartegenover geen activum staat, door de Overheid gecreëerd.

Dit fictieve geld, dat als zodanig niet door de houders wordt — of kan worden — onderkend, speelt als volwaardig geld mee in het betalingsverkeer, alsook in de giraalgeldontwikkeling en in de credietverlening. Deze gang van zaken heeft er toe geleid, dat het inzicht in de werkelijkheid geleidelijk verloren is gegaan; evenmin als in de jaren twintig of dertig is men zich sinds 1945 voldoende bewust, dat er voortdurend geld- en bijgevolg credietinflatie²⁾ is.

Het langdurig voortbestaan van de ruim-geldtoestand heeft het inzicht in wat wezen is en wat schijn, steeds meer bemoeilijkt. Het is nodig onderscheid te maken tussen een economie met gesloten geldhuishouding en een economie met een niet-gesloten geldhuishouding, dus met ruim geld. In de ruim-geldsituatie zullen de banken uiteraard hoger crediteurensaldi hebben en daarom ruimer armslag voor credietverlening. Het geld, dat als „store of value” voorlopig dan bij het bankwezen is ondergebracht wordt door de banken voor credietverlening gebruikt. Dusdoende ontnemen de banken dat geld het „store of value”-karakter en laten het weer actief in het geldverkeer meespelen. Hetgeen de banken in wezen doen is het „activeren” van bij haar op een zijspoor, voor kortere of langere duur, door de houders geplaatste middelen.

De tegenstelling, die bestaat bij het beoordelen van de geldscheppende werking vindt waarschijnlijk haar oorzaak hierin, dat de economen uit de theoretische sfeer de gang van zaken sinds 1914 als gegeven beschouwen, terwijl de economen uit de praktijksfeer zich nog wel iets herinneren van de praktijk van vroeger. Het is ook wel interessant op te merken, dat de geldscheppings-theorie juist altijd opgeld heeft gedaan, al sinds meer dan 100 jaren, in tijden van inflatie; misschien wel omdat met behulp van de theorie van de geldscheppende werking der banken dan de werkelijke geldscheppende werking van de Centrale Bank kan worden gecamoufleerd.

¹⁾ In hoeverre terugstroming van opgenomen creditgeld plaats vindt wordt hier buiten beschouwing gelaten. Voor het geval, dat dit eveneens 25 pCt zou zijn, zou bij bank X bovendien f 15 (25 pCt van het oorspronkelijke creditsaldo van Y) terugkeeren.

Waar het in wezen om gaat is de circulatiebankpolitiek. Bij de gesloten geldhuishouding vindt geldcreatie plaats door de Centrale Bank wanneer het bedrijfsleven via de banken geld nodig heeft; de Centrale Bank kan dan al of niet medewerken bij de credietverlening. Bij de niet-gesloten

geldhuishouding brengt de Centrale Bank middelen in het verkeer vóórdat zulks nodig is; zij verleent, aldus handelend, bij voorbaat aan het bankwezen armslag voor verdere credietverlening.

Amsterdam.

C. S. JONKER.

Handelsbalans en ruilvoet.

Een der factoren, die de laatste jaren van nadelige invloed is geweest op de Nederlandse handelsbalans, is de ontwikkeling van de ruilvoet.

Door de stijging van de wereldprijzen van de belangrijkste grondstoffen, waarbij de prijzen van de Nederlandse exportproducten belangrijk ten achter bleven, is de ruilvoet ongunstiger geworden, zodat hij, indien wij hem in 1949 op 100 stellen, thans op 85 is aangeland.

De middelen, die worden aanbevolen om tot een verbetering van de handelsbalans te geraken en in een actieve welvaartspolitiek kunnen worden gehanteerd, bestaan in verhoging der productie, resp. van de arbeidsproductiviteit, inkrimping der consumptie en verlaging van het bedrag der investeringen — ik laat hierbij buiten geding, op welke wijze deze veranderingen moeten worden tot stand gebracht —; daarnaast beschouwt men echter de ruilvoet als een factor, die weliswaar van groot belang is voor het te bereiken resultaat, doch men ziet hem tevens als een element in het ruilproces, welks beheersing niet ligt binnen het vermogen van de Nederlandse Regering, resp. het Nederlandse bedrijfsleven, doch dat wordt bepaald door oorzaken en invloeden van buitenaf, van structurele aard, die maar moeten worden aanvaard.

Liever dan deze opvatting voetstoots aan te nemen, lijkt het mij gewenst iets nader in te gaan op de wijze, waarop de ruilvoet tot stand komt.

In het algemeen kan worden gezegd, dat de ruilvoet afhankelijk is van de waardering der producten, die door de handeldrijvende landen op de wereldmarkt worden gebracht. De waardering dezer producten wordt op haar beurt echter sterk beïnvloed door de aard der economie, waarin de wereldhandel zich in een bepaalde periode afspeelt. Zo wordt onder de invloed van de koude oorlogseconomie, waarin wij thans verkeren, de prijs der grondstoffen, die voor oorlogsvoorbereiding van belang zijn sterk opgedreven, de vraag naar voedingsmiddelen daarentegen, zolang een werkelijke oorlog nog niet staat uit te breken, binnen vrijwel normale grenzen gehouden. Dat geldt echter niet voor onbepaalde tijd. Houdt de periode der oorlogsvoorbereiding zolang aan, dat een volledig oorlogsapparaat kan worden opgebouwd, dan zou het kunnen gebeuren, dat de vraag naar oorlogsgrondstoffen zou dalen, en de prijs dezer producten dichter bij die der voedingsmiddelen zou komen te liggen. De Nederlandse ruilvoet zou daardoor gunstiger worden.

Zou de oorlogsdreiging, waaronder wij thans leven, verminderen en de wereldeconomie meer het karakter krijgen van een vredeshuishouding, dan zou alweer deze wijziging van invloed zijn op de ruilvoet en, naar ik meen, in een voor Nederland gunstige zin.

Ook indien de oorlogsdreiging onverhoopt zou overgaan in een werkelijke wereldoorlog zou de ruilvoet, aangenomen dat er alsdan nog van ruiling sprake zou kunnen zijn, zich wijzigen omdat de voedingsmiddelen dan van minstens even grote urgentie zouden worden als de grondstoffen der oorlogsindustrie.

Al deze mogelijke ontwikkelingen zullen zich afspelen zonder dat Nederland door zijn Regering of zijn bedrijfsleven daarop invloed kan uitoefenen.

Het proces van de tot standkoming van de ruilvoet bevat

echter ook elementen, waarop Regering en/of bedrijfsleven wel invloed kunnen uitoefenen. Men is snel geneigd aan te nemen, dat de prijs der producten die Nederland op de wereldmarkt brengt, bepaald wordt door de hoeveelheid, die het heeft aan te bieden en de vraag, die er van de zijde der buitenlandse kopers tegenover staat. Indien het Nederlandse bedrijfsleven ten gevolge van de monetaire en financiële politiek zijner Regering in staat is een kostprijs te berekenen, die verhoogd met een redelijke winst, op een vraagprijs komt, die lager is dan het buitenland bereid zou zijn te betalen, dan bestaat het gevaar, dat de Nederlandse producten te goedkoop worden verkocht, met als gevolg een ruilvoet, die lager is dan strikt noodzakelijk.

Omgekeerd: als het Nederlandse bedrijfsleven ten gevolge van de monetaire en financiële politiek der Regering belemmerd wordt in zijn streven om op het gunstigste moment en tot de laagste prijs zijn grondstoffen te kopen, dan kan daaruit voortvloeien, dat de benodigde buitenlandse grondstoffen tegen een te hoge prijs moeten worden gekocht, wederom met als gevolg een ongunstige beïnvloeding van de ruilvoet. Gestreefd dient derhalve te worden naar een zodanige organisatie van de exporthandel, dat daarmede de hoogste verkoopprijzen kunnen worden verkregen, terwijl daarnaast de vrije inwisselbaarheid van de gulden tegen de buitenlandse valuta's en volledige bewegingsvrijheid van het bedrijfsleven om zijn orders te plaatsen waar en wanneer dit het voordeligst is, belangrijke factoren zijn om de ruilvoet zo gunstig mogelijk te stellen.

Ten slotte kunnen nauwkeurige kennis van de wensen der buitenlandse kopers t.a.v. de aan te bieden goederen en het leveren van een stabiele kwaliteit van hoog gehalte een substantiële bijdrage leveren voor het plaatsen der Nederlandse producten tot een zo hoog mogelijke prijs en Mitsdien voor de verkrijging van een optimale ruilvoet onder bepaalde omstandigheden.

Ik kom derhalve tot de conclusie, dat als middelen die onze economie ter beschikking staan om de handelsbalans te verbeteren, naast verhoging der productiviteit, inkrimping der consumptie en beperking der investeringen ook de verbetering van de ruilvoet met nadruk mag worden genoemd.

Holtén.

G. VIXSEBOXSE.

INGEZONDEN STUKKEN

Geld in het licht van de praktijk ¹⁾

Drs G. A. Kessler te Amsterdam schrijft ons:

1. Het betoog van de heer Van Leeuwen kan naar ik meen in hoofdtrekken als volgt worden samengevat:

a. de wezenlijke functie van het bankwezen is niet geldschepping, doch het in beweging houden van de geldstroom;

b. geld heeft verschillende eigenschappen, naar gelang van de aard van de dekking, welke er tegenover staat;

¹⁾ Onderstaande stukken werden geschreven n.a.v. de artikelen van Mr H. F. van Leeuwen over dit onderwerp in „E.S.B.” van 12 en 19 September jl.

c. credietverlening door de banken zal, op zichzelf beschouwd, veelal inderdaad tot een statistische vermeerdering van de geldhoeveelheid leiden, doch zolang de banken hierbij een kwalitatief juiste gelddekking in acht blijven nemen — d.w.z. zolang de geldvermeerdering gepaard gaat met een gelijke vermeerdering van dekkingsmiddelen, welke passen bij de aard der creditsaldi — zal hier geen verstoring van het monetair evenwicht uit voortvloeien en is m.a.w. de geldvermeerdering monetair neutraal;

d. voor een kwalitatief juiste dekking is het nodig, dat tegenover creditsaldi met *geld* karakter door de banken slechts zulke objecten worden gefinancierd als waaraan de koopkracht zich eventueel zal kunnen verzadigen. Hier komt dus slechts in aanmerking financiering van handels- en bedrijfsvoorraden e.d.; men zou wellicht kunnen zeggen: verstrekking van korte „self-liquidating”-credieten.

Tegenover creditsaldi met *spaarkarakter* daarentegen, is het minder noodzakelijk, dat de uitzettingen beperkt blijven tot de financiering van vlottende goederen en kunnen deze meer gaan in de richting van vaste investeringen;

e. de heer Van Leeuwen verbindt aan een en ander de conclusie, dat monetair ongezonde geldschepping practisch alleen door de Overheid geschiedt, in zoverre namelijk monetisatie van overheidsschuld plaatsvindt, hetgeen een kwalitatief onjuiste gelddekking tot gevolg heeft;

f. tenslotte wordt geconstateerd, dat de aangegeven conceptie sterk afwijkt van de kwantitatieve geldbeschouwingen, welke onder andere ten grondslag liggen aan het Ontwerp van Wet tot Toezicht op het Credietwezen.

2. De stelling, dat geld verschillende eigenschappen heeft naar gelang van de dekking, welke er tegenover staat, lijkt mij aanvechtbaar. De houders van geld weten immers niets van de daartegenover staande dekking af. Niet deze dekking, doch het gebruik, dat van het geld wordt gemaakt, is bepalend voor de eigenschappen van het geld. Het technische onderscheid tussen chartaal en giraal geld en tussen girosaldi en deposito's geeft slechts een zeer onvolkomen aanwijzing omtrent de oogmerken van de geldbezitter. Het zal, om in de terminologie van de heer Van Leeuwen te spreken, veelal moeilijk zijn uit te maken, of girosaldi een geldkarakter (m.i. duidelijker: *actief* geldkarakter) dan wel een spaarkarakter (c.q. *inactief* geldkarakter) bezitten.

3. Indien, zoals ook de heer Van Leeuwen doet, het criterium voor monetair evenwicht, bij wijze van globale benadering, wordt gezien in het bestaan van overeenstemming tussen de omvang van de besteding voor consumptie en investering enerzijds en de omvang van de nationale productie (op basis van het heersende prijsniveau) anderzijds²⁾, dan is het duidelijk, dat met name de omvang van de besteding een belangrijke factor vormt voor het al of niet handhaven van het monetair evenwicht. Hieruit volgt m.i., dat het al of niet monetair neutrale karakter van credietverlening door het bankwezen (welke credietverlening naar mijn mening op zichzelf beschouwd, *altijd* een vergroting van het geldvolume tot gevolg heeft) voornamelijk afhangt van het effect van deze credietverlening op de omvang van de totale besteding op goederen en diensten.

4. Het bovenstaande impliceert m.i., dat het verstrekken van korte „self-liquidating”-credieten door het bankwezen, al naar gelang van de omstandigheden, een monetair neutraal dan wel een inflatoir effect zal kunnen hebben. Het eerste zal zich bijv. kunnen voordoen indien door een tijdelijke teruggang van de vraag voorraadaccumulatie plaatsvindt, welke door het bedrijfsleven met bankcrediet wordt gefinancierd. Het tweede geval zal kunnen optreden, indien, bij gelijkblijvende omvang van de nation-

nale productie, een extra vraag naar goederen wordt uitgeoefend ten gevolge van een streven van het bedrijfsleven tot vergroting van voorraden, waarbij de financiering met bankcrediet plaatsvindt. Hierbij moet evenwel aanstonds worden opgemerkt, dat eenzelfde inflatoir moment eveneens zal optreden, indien de financiering geschiedt met braak liggende creditsaldi. Het door de heer Van Leeuwen gegeven voorbeeld van de graanhandelaar is m.i. bepaald niet overtuigend. Uit het feit, dat de boer het verkoopprovenu bij een bank laat storten, volgt zeker niet zonder meer, dat de door de graanhandelaar uitgeoefende vraag, in algemeen verband beschouwd, geen inflatoir effect kan hebben.

5. Met betrekking tot de uitzettingen van de banken, welke staan tegenover creditsaldi met *spaarkarakter* (c.q. inactief geldkarakter) kan — afgezien van de practische moeilijkheid dit karakter vast te stellen — mee worden gegaan met de opvatting, dat hier de voornaamste functie van het bankwezen is gelegen in het op gang houden van de geldstroom. Of dit echter geschiedt door middel van korte „self-liquidating”-credieten of door uitzettingen, welke meer gaan in de richting van vaste investeringen of zelfs door de aankoop van schatkistpapier — waardoor de geldstroom via een budgettekort van de Overheid in beweging wordt gehouden — is m.i. *in dit opzicht* onverschillig.

6. Uit het bovenstaande volgt, dat het onderscheid naar de aard van de credietverlening (financiering van vlottende goederen e.d. versus overige uitzettingen), zoals door de heer Van Leeuwen gemaakt, naar mijn mening irrelevant is voor het al of niet monetair neutrale effect. Waar het op aan komt is het effect van de credietverlening op de omvang van de lopende koopkrachtstroom, gezien in het kader van de algemene economische situatie. Er zal in dit licht bezien m.i. onder omstandigheden eerder aanleiding kunnen zijn voor een *kwantitatieve* dan voor een *kwalitatieve* credietcontrole.

7. Dat niettemin het verstrekken van korte „self-liquidating”-credieten, ook vanuit algemeen monetair oogpunt, tot op zekere hoogte als de meest gezonde wijze van financiering moet worden beschouwd, hangt m.i. voornamelijk hiermede samen, dat bij deze financieringswijze het verband tussen credietvoorwaarden en omvang van de koopkrachtige vraag c.q. van het goederenaanbod naar verhouding nog het sterkst op de voorgrond treedt. Daardoor is het bijv. in beginsel denkbaar, dat een vraagexcedent, hetwelk tot een verstoring van het monetair evenwicht dreigt te leiden, ten dele kan worden opgevangen door verzwaring van de credietvoorwaarden, waardoor het bedrijfsleven bewogen wordt voorraden af te stoten.

Dit laatste is m.i. iets anders dan het zich verzadigen van de in creditsaldi belichaamde koopkracht aan de daartegenover door de banken gefinancierde vlottende goederen. Zonder verzwaring van de credietvoorwaarden moet naar het voorkomt immers veeleer worden verwacht, dat de verhoogde vraag naar goederen bij het bedrijfsleven eveneens tot een grotere vervangings- en/of uitbreidingsvraag aanleiding zal geven, zodat van een „verzadiging” van de koopdrang daarbij voorshands geen sprake zal zijn.

8. Tenslotte nog een paar vragen. De heer Van Leeuwen hecht, vanuit algemeen monetair oogpunt, alle betekenis aan de *aard* van de credietverlening en practisch geen betekenis aan de *omvang* van de credietverlening. Hieruit zou logisch volgen, dat de Overheid geen *kwantitatieve*, doch uitsluitend *kwalitatieve* credietcontrole zou moeten uitoefenen. Zullen de banken en het bedrijfsleven hiermede niet „verder van huis” zijn dan bij tot standkoming van het thans aanhangige wetsontwerp? Zal een en ander niet leiden tot individuele bemoeienis met het bankbeleid? Een crediet kan naar vorm kort zijn, doch in wezen lang,

²⁾ De verhouding tot het buitenland wordt eenvoudigheidshalve buiten beschouwing gelaten.

ook al vormen vlottende goederen het onderpand. Wie bepaalt de kwaliteit van de gelddekking? Het door de heer Van Leeuwen gegeven voorbeeld van de koffiekoopman illustreert, dat ook in zijn gedachtengang algemene normen hier moeilijk zijn.

Drs H. M. P. Muller te Amsterdam schrijft ons:

Mr Van Leeuwen betoogt, dat het Ontwerp van Wet tot Toezicht op het Credietwezen ten onrechte kwantitatief van karakter is; z.i. kunnen alleen kwalitatief onjuiste credieten van de banken maatschappelijk ongewenst zijn en dus een kwalitatieve opzet van het wetsontwerp geboden zijn.

De visie van Mr Van Leeuwen steunt op de stelling, dat inflatoire geldvermeerdering alleen mogelijk is, indien de geldvermeerdering niet gepaard gaat met „een gelijke vermeerdering van de dekkingsmiddelen, passend bij de aard van de ontstane creditsaldi”. Deze formulering schijnt op het eerste gezicht af te wijken van de gangbare visie omtrent in- en deflatie. Immers, daarbij worden goederen en geldquanta vergeleken, terwijl Mr Van Leeuwen geldhoeveelheid en gelddekking tegenover elkaar stelt.

Bij nadere beschouwing van de voorbeelden, welke de betekenis moeten verduidelijken van hetgeen met „passende kwalitatieve dekking” wordt bedoeld, blijkt evenwel, dat het criterium voor de beoordeling niet gelegen is in het karakter van de dekkingsmiddelen, maar in het gebruik, dat van het (gecreëerde) geld wordt gemaakt. Zo berust de gedachte in het eerste voorbeeld, dat credietgeving voor aankoop van de graanoogst van een boer door een handelaar monetair neutraal zou zijn op een tweetal veronderstellingen, welke in geen enkel verband met de aard van de dekkingsmiddelen staan, t.w. 1) de besparing in het gebruik van chartaal geld leidt tot overdracht van dit geld aan de bank, en 2) de bank gaat niet over tot verdere credietexpansie op grond van de vergrote liquiditeit.

De veronderstelde neutrale geldvermeerdering in het tweede voorbeeld: credietverstrekking voor financiering van de aanmaakkosten van een machine door een fabrikant, berust op het aannemen van een verminderde omloopsnelheid, veroorzaakt doordat de toekomstige afnemer het geld voor de aankoop bij de bank oppot. Maar zelfs deze „ideale dekking” garandeert geen volledig neutraal monetair effect, indien de omloopsnelheden van bij de bank geplaatst en opgenomen geld verschillen.

In het derde voorbeeld ten slotte, dat betreft effectenaankoop door een bank, bestemd voor de bevrediging van bestaande vraag naar effecten, dan wel voor belegging van creditsaldi met geldkarakter, blijkt duidelijk, dat het monetaire effect beoordeeld wordt naar hetgeen met de nieuw geschapen koopkracht gebeurt. Worden er weer effecten voor gekocht van de bank, dan is het effect neutraal (onjuist overigens voor het geval, dat het bankcrediet leidt tot grotere omloopsnelheid); blijft het saldo als geld in omloop, dan is het effect inflatoir (onjuist in geval de verkoper tot oppotting van het provenu overgaat).

Het criterium voor inflatie (en deflatie) blijkt dus, ook in de voorbeelden van Mr Van Leeuwen, te liggen in geldhoeveelheid en geldgebruik, niet in de kwaliteit van de dekking; dat geld „gedekt” door handelsvoorraden andere eigenschappen zou bezitten als geld, gecreëerd tegenover staatsschuld, is dan ook bepaaldelijk niet juist. Een verkleining door de banken van hun liquiditeit is niets minder inflatoir dan kastekorten van de Overheid. Deze tekorten in de bezettingsperiode en de herstelperiode na de bevrijding hebben geleid tot een geldvoorziening door de Overheid, welke voor de financiering van de nationale productie ruimschoots voldoende was. De gelden welke, na aflossing van de bankcredieten, werden ingeruild bij de ban-

ken tegen giraal geld, kunnen dus niet worden gebruikt als basis voor het opbouwen van een credietpyramide; daarmee zou, voor de goederenvoorziening overbodig, giraal geld in omloop komen, hetgeen herleving van de oude inflatie betekent, in dit geval door het bankwezen en niet door de Overheid ontketend. Alleen door middel van dekkingsvoorschriften, hetgeen neerkomt op quasi-consolidatie van schatkistpapier, kan worden voorkomen, dat de banken via inflatoire credietverlening hun vroegere geldscheppende functie hernemen. De huidige toestand heeft, wanneer de banken vrijwillig, dan wel door wettelijke voorschriften daartoe gedwongen, afzien van pogingen om het verloren terrein te herwinnen, onmiskenbare voordelen, t.w. eenheid van monetaire politiek en duidelijke afbakening van taak en verantwoordelijkheid van de monetaire autoriteiten.

Drs H. G. Advokaat te Amsterdam schrijft ons:

Aan de fundamentele vraag: wat is de kwaliteit van het bankcrediet en wel in het bijzonder hier in Nederland, besteedde men veelal slechts oppervlakkige aandacht. Mr Van Leeuwen is aan de kern van de zaak niet voorbij gegaan. Hij stelt de noodzaak van waardevastheid van het geld voorop. Met de opmerking, dat de grotere productie als gevolg van voortschrijding der techniek een overeenkomstige uitbreiding van de ruilmiddelenvoorziening eist, kunnen wij ons echter niet verenigen. Het klassieke schoolvoorbeeld is hier wel de „profit inflation” in de Verenigde Staten van de jaren dertig. Ook over de eis van waardevast geld zou nog wel een ander te zeggen zijn. Wij willen ons echter niet wagen aan een polemieek over de „normen van de geldpolitiek”. Terwijl de kwantitatieve geldtheorieën thuis behoren in het tijdperk van metallieke geldstelsels wordt de kwaliteit van het geld acuut als het geldstelsel losraakt van de edelmetaalbasis. Het is nu juist tegen dit punt, dat onze kritiek zich richt. Deze tegenstelling wordt veel te sterk gesteld. Uiteindelijk is toch de kwantitatieve maatstaf beslissend. Want — mirabile dictu — ook kwaliteit is een kwestie van kwantiteit. Wij zullen trachten dit nader te verklaren.

In het dekkingsschema, dat Mr Van Leeuwen geeft, worden de saldi bij handelsbanken gedekt door goederen en orderfinanciering, effectenbelening en overheidspapier. De handelsbanken nu verschaffen „ongetwijfeld het beste stukje van de gelddekking in hun credietgeving, welke een liquide karakter heeft en elasticiteit bezit”.

Dat de kwaliteit van deze credietgeving van groot belang is, zal niemand durven ontkennen. Wel moeten wij ons er tegen verzetten hier enkel de kwalitatieve overwegingen doorslaggevend te doen zijn.

Wij komen hier op een gedachtengang, die ook in de Amerikaanse kwalitatieve school, zoals bijv. in de werken van Dunkman, Beckhart, Mrs Mellon, tot uiting komt, nl. dat het crediet een volkomen passieve factor is, die slechts de latent aanwezige credietcapaciteit der goederen activeert.

Deze gedachtengang menen wij ook aan te treffen in de beschouwingen over de rol van het afbetalingscrediet in de Verenigde Staten. Dat het afbetalingscrediet een stimulerende factor kan zijn, klinkt ons niet zo onwettig in de oren. Doch wel bijzonder is het de lof te horen verkondigen van een financieringsmiddel, dat, terwijl het door het anticiperen van een nog onzeker toekomstig inkomen sociaal-economisch ongezond is, anderzijds voor de oorlog door het accentueren van structurele onevenwichtigheden de depressie verscherpt heeft.

In wezen komt de gehele beschouwing hierop neer, dat gesteld wordt, dat, zolang de kwaliteit maar goed is, het bankcrediet verantwoord is. Doch dit is niet voldoende!

De kwaliteit kan slechts gezond blijven, zolang de kwantitatieve maatstaven in acht genomen worden. Zonder deze maatstaf kan bijv. overproductie in de hand worden gewerkt: de zgn. kwalitatief gezonde goederenbasis van het crediet blijkt plots van nul en generlei waarde te zijn. De dekkingswaarde is overschat, omdat de kwantitatieve maatstaf niet in acht is genomen.

In wezen is deze uitsluitend kwalitatieve beschouwingswijze een psychologische conjunctuurtheorie: alles komt er maar op aan of de verkoopwaarde der goederen juist getaxeerd is. Overschat de bankier deze, dan ontstaan er moeilijkheden.

De orthodoxe kwalitatieve school heeft daarnaast nog een gevaarlijk inflationistische inslag ook. Zij deinst niet terug voor het vergroten van de koopkracht der consumenten als de verkoopwaarde der goederen overschat is door de bankier. Het gehele vraagstuk is er een en van kwaliteit en van kwantiteit.

Over het kwalitatieve standpunt kan de bankier het beste oordelen. Het kwantitatieve zal echter moeten worden bezien in het verband van de totale volkshuishouding; en daarover kan de bankier slechts een adviserende stem hebben!

Of nu het huidige Ontwerp van Wet tot Toezicht op het Credietwezen wel de meest gelukkige vorm is, is een tweede. Duidelijk is, dat de Minister ook andere gedachten door het hoofd hebben gespeeld, met name het sauveren van het schatkistpapier bij de handelsbanken. Het wetsontwerp moet daardoor verschillende doeleinden dienen, wat nooit een geheel bevredigend resultaat geeft.

Mr W. H. Van Someren Gréve te 's-Gravenhage schrijft ons:

Uit het betoog van Mr H. F. Van Leeuwen kunnen, ter adstructie van onderstaande opmerkingen, de volgende stellingen worden gelicht.

I. De in omloop zijnde geldhoeveelheid is op ieder moment samengesteld uit verschillende „soorten” geld, welke naar gelang van hun oorsprong en hun dekkingsmiddelen van verschillende kwaliteit zijn.

II. De kwaliteit van het geld is voor het monetaire evenwicht belangrijker dan de hoeveelheid, waarmede de uit de tijden van de metallieke geldstelsels stammende quantiteitstheorieën „gedisqualificeerd” worden, aangezien daarin voor een geldqualificatie geen plaats is.

III. In tijden van verstoring van het monetaire evenwicht zullen maatregelen gericht op een kwantitatieve beheersing van het geldvolume geen effect sorteren, wanneer tegelijkertijd de kwaliteit van het geld slechter wordt.

IV. De in geld uitgedrukte koopkracht, welke tot een verstoring van het monetaire evenwicht aanleiding geeft, is identiek met het surplus aan geld van slechte kwaliteit.

Concluderend wordt door Mr Van Leeuwen het schatkistpapier, dat formeel de centrale liquiditeit is geworden, als oorzaak van het kwaliteitsbederf van ons geld aangewezen, in tegenstelling o.a. tot het door de banken gecreëerde geld (tenminste bij kwalitatief verantwoorde credietverlening), dat als zijnde „self-liquidating” monetair indifferent is.

In deze gedachtengang is geen plaats voor het begrip omloopssnelheid van het geld als factor voor de geldswaardebepaling, dat in de zgn. quantiteitstheorieën een zeker even belangrijke plaats inneemt als de hoeveelheid. Daarvoor in de plaats treedt iets anders, nl. het effect, dat de verschillende soorten geld, d.w.z. verschillend naar ontstaan en dekking, dus naar „kwaliteit”, bij hun door-

stroming door de volkshuishouding op de gang van zaken in economicis uitoefenen. Daarbij zijn markante verschillen aan te tonen; waaruit blijkt, dat het surplus van het door de Overheid „uit het niet” geschapen geld meer inflatoir moet werken dan het met gezonde credietverlening door de banken gecreëerde geld. Het verschil in effect ligt in de wijze, waarop deze gelden bij hun doorstroming inkomensvormend werken.

- De inkomensvorming wordt door Mr Van Leeuwen in zijn beide artikelen slechts terloops behandeld. Toch kan m.i. het betrekken van deze factor in het door hem geschetste beeld en een verdere uitwerking daarvan, de zaak verhelderen.

In het algemeen kan men stellen, dat het doel der maatschappelijke productie is het voortbrengen van consumptiegoederen: vanaf de meest duurzame de hele scala naar beneden. Dit reële volksinkomen wordt, afgezien van voorraadvorming of -intering, betaald met het totale geldinkomen over dezelfde periode, eventueel plus vroeger uit inkomen gevormde besparingen, resp. event. minus de in dezelfde periode gevormde besparingen. Hierbij kan in het midden worden gelaten, of deze besparingen bestaan uit geld of „near-money” (Van Leeuwen: „store of value”) of uit beleggingen, welke te gelde worden gemaakt. Hoofdzak is, dat, wanneer het monetaire evenwicht naar de geldzijde is verbroken (inflatie), er aan de geldzijde meer vraag bestaat naar het nationale product en naar importgoederen, dan uit de lopende productie kan worden bestreden, met als gevolg o.a. een scheeftrekken van de betalingsbalans.

In sommige quantiteitstheoretische beschouwingen ziet men als het begin en einde van de monetaire kringloop de consumptiehuishouding: het ontvangen, en bestede inkomen. Bij deze kringloop doorloopt het geld een aantal stadia van de bedrijfskolom, waarbij telkens een afsplitsing plaatsvindt van inkomsten voor hen die daarbij betrokken zijn, tot tenslotte alles als inkomen is neergeslagen.

In een statische beschouwingswijze is deze fictie bruikbaar en verhelderend. Wanneer men echter de weg van het telkens nieuw gecreëerde geld tot de vernietiging wil volgen (dit is immers een continu proces) en vooral, wat ons hier speciaal interesseert, de weg van het surplus aan nieuw gecreëerd geld, m.a.w. wanneer men de „kwalitatieve” theorie wil toetsen, dient een ander uitgangspunt voor het circulatieproces gekozen te worden, en wel dat, waarop dit geld zijn intrede doet in het maatschappelijk verkeer, totdat het geheel als inkomen van het individu¹⁾ is neergeslagen. Om de argumentatie te vereenvoudigen worden thans de twee bronnen van de geldschepping ontdaan van alle franje tegenover elkaar gesteld: 1. de geldschepping uit het niet door ongedekte budgetdeficitten van de Overheid, en 2. de geldcreatie door banken bij een surplus aan „normale” credietverlening aan het bedrijfsleven.

Wanneer de banken haar credieten aan het bedrijfsleven, bijv. de groothandel, uitbreiden, worden de credietnemers in staat gesteld hun zakenvolume te vergroten, meer goederen te kopen, afnemers een ruimer handelscrediet te verstrekken, kortom, deze credieten, mits zakelijk gefundeerd, werken bevruchtend op de gang van zaken in het algemeen. De voorganger in de bedrijfskolom, laten we zeggen de fabrikant, ziet zijn orders stijgen en is daardoor in staat zijn machinepark uit te breiden, hetgeen weer ten goede komt aan de machinefabrikant, enz. Het nieuw gecreëerde bankgeld doorloopt dus een aantal stadia van de bedrijfskolom (meer of minder talrijk naarmate de geldinjectie op hoger of lager niveau plaatsvindt), alvorens het geheel als inkomen (lonen, tantièmes e.d.) is neergeslagen en het vergrote totaalinkomen als koper op de

¹⁾ Voor zover de bedrijven en de Overheid op de markt van consumptiegoederen als kopers optreden, vallen zij uiteraard hier ook onder.

goederenmarkt optreedt, waar het een vergrote productie tegenover zich vindt.

Bij de Overheid, als ondernemer optredend en een zakelijk gefundeerd project met „nieuw” geld financierend, vindt hetzelfde plaats, al worden wellicht de vruchten daarvan, bijv. bij openbare werken en projecten op sociaal gebied, onderwijs e.d., eerst later en op indirecte wijze zichtbaar. In beide gevallen echter is de geldcreatie monetair indifferent.

Geheel anders ligt de zaak, wanneer het door de Overheid geschapen nieuwe geld wordt besteed voor de financiering van projecten, die ook zijdelings niets met een productievergroting te maken hebben. Men denke hierbij aan vele subsidies, de uitbreiding van het ambtenarencorps benodigd voor het dragen van de sedert de oorlog zo gewollen overheidstaak op gebieden die niets met de productie te maken hebben, een groot deel van de sociale voorzieningen, de consumptieve uitgaven van de Overheid zelf.

Deze uitgaven werken uiteraard rechtstreeks inkomensvormend of treden op een te laag niveau in de bedrijfskolom. Wanneer dit „nieuw” geld is, veroorzaakt het een extra vraag op de consumptiegoederenmarkt, waar geen extra productie tegenover staat. Dit geld werkt psychologisch verwarrend, werkt het geldbederf in de hand en, om een gangbare uitdrukking te gebruiken, maakt een valuta „zacht”.

Op de conclusies, door Mr Van Leeuwen in zijn boven aangehaalde artikelen getrokken ten aanzien van de te voeren monetaire politiek, behoeft hier niet verder te worden ingegaan.

Naschrift

Hoewel in de artikelen, naar aanleiding van mijn geldbeschouwing geschreven, enige resumpties van mijn betoog voorkomen, meen ik goed te doen deze in eigen geest neer te schrijven, waarmee ik dan tevens in de meest beknopte vorm van antwoord dien.

1. De geldhoeveelheid van een land is een mengsel van componenten van verschillende aard, van betere en mindere kwaliteit. Deze onderscheiding houdt geen verband met de onderscheiding in chartaal-, giraal-, spaargeld enz.

2. Van goede kwaliteit is geld gecreëerd tegenover waarden, die in het handelsverkeer komen en die de goederenvoorraad vermeerderen in gelijke mate als de geldvoorraad vermeerdert.

3. Van mindere kwaliteit zijn die componenten van het geldmengsel, gecreëerd tegenover dekkingsmiddelen, waarop koopkracht zich niet *kan* of *wil* richten (ook bijv. omdat de prijs teveel zou zijn opgedreven door te vrijegevege credietgeving).

4. Het is niet nodig, dat de totale geldhoeveelheid uitsluitend uit hoogwaardige componenten is samengesteld. Want de dekking van de geldhoeveelheid nodig in het dagelijks betalingsverkeer is tamelijk irrelevant. Spaargelden mogen door hun aard voor een belangrijk gedeelte hun tegenwaarde in vastere investeringen vinden.

5. Kwalitatief goede dekking is nodig met het oog op dat gedeelte van de geldhoeveelheid, welke uit liquiditeitsdrang als „store of value” wordt aangehouden. Door dit gedeelte van de geldhoeveelheid kan onder omstandigheden een hinderlijke verstoring van monetair evenwicht worden veroorzaakt indien de dekking niet prima is.

6. In mijn gedachtengang is wel plaats voor het begrip omloopsnelheid, alleen reeds omdat het geld sub 4 bedoeld door vergroting van snelheid het karakter kan krijgen van geld sub 5.

7. Niet gesteld is door mij, dat de kwantitatieve overwegingen door de kwalitatieve worden opzij gezet, doch wel dat „bij de geldvoorziening zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve eisen gelijkelijk in het oog moeten worden gehouden”.

8. De wezenlijke functie van het bankwezen is niet geldschepping doch het in beweging houden van de geldstroom.

9. Een vraagexcedent, hetwelk tot verstoring van het monetair evenwicht dreigt te leiden, kan inderdaad ten dele worden opgevangen door credietvoorwaarden, waardoor het bedrijfsleven bewogen wordt voorraden af te stoten. (Kessler sub. 7.). Dan moet echter de in geld belichaamde koopkracht zich aan deze voorraden kunnen verzadigen. Uit de door mij opgestelde geldbalans blijkt intussen duidelijk, dat het volume aan debiteuren der handelsbanken, waarop deze credietvoorwaarden uitwerking zou kunnen hebben, relatief gering is en m.i. absoluut te gering tegenover de andere dekkingsmiddelen.

10. Het al of niet inflatoire effect van credietgeving hangt inderdaad af van de wijze der besteding. De kwaliteit van de dekking wordt pro tanto door deze besteding bepaald.

11. Het euvel van de dag is, dat de credietgeving aan de Staat op korte termijn al of niet door tussenkomst der banken een relatief te grote omvang heeft en grotendeels als bevroren moet worden beschouwd. Doch dit bevroren crediet geldt als liquiditeit en wordt in het befaamde Wetsontwerp vrolijk als zodanig voorgesteld.

12. Ten onrechte maken geldende monetaire theorieën onderscheid tussen het monetaire effect van credietgeving door handelsbanken (zgn. geldscheppende instellingen), welke hun credietgeving in de particuliere sector uitbreiden door afstoting van schatkistpapier en het monetair effect van precies dezelfde handelingen van andere instellingen.

13. Uit de stelling, dat zorg voor de kwaliteit van het geld minstens zo belangrijk is als die voor de kwantiteit volgt nog niet, dat de Overheid geen kwantitatief, doch uitsluitend een kwalitatief toezicht zou moeten uitoefenen. Via herdisconteringsfaciliteiten heeft trouwens de Centrale Bank steeds een kwalitatieve controle kunnen uitoefenen en dit tot op zekere hoogte gedaan. In België doet zij het in sterke mate. Het zal overigens moeilijk zijn in het milieu der Nederlandse handelsbanken iemand te vinden, die niet overtuigd is van het belang van een kwalitatief juiste credietgeving. Onder erkenning van de leidinggevende functie, welke de Centrale Bank van nature heeft, zij opgemerkt dat van een wetgeving op dat stuk, op zijn gunstigst genomen, weinig meer verwacht kan worden dan een codificatie van bestaande opvattingen, die reeds algemeen toepassing vinden, met alle narigheid van ondeskundige en verstarrende inmenging welke afbreuk doet aan het individueel verantwoordelijkheidsbesef.

14. Tenslotte nog een enkel woord over de Postgiro („E.-S.B.” van 17 October). Ten eerste blijkt uit de gegeven cijfers, dat meer belegd is dan de saldi der Postrekeningen van anderen, doordat een uit comptabele boekingen ontstaan saldo van het Rijk gedeeltelijk als belegbaar is aangemerkt.

Ten tweede bevat het zgn. liquide gedeelte der beleggingen, waarvan het percentage lager is dan van handelsbanken wordt geëist, geen enkel bestanddeel dat wezenlijk liquide is.

Ten derde omvat de vaste belegging een nog niet geconsolideerd voorschot aan de Staat, aanvankelijk bestemd voor deelneming in toekomstige leningen, doch voor een aanzienlijk deel gebruikt voor andere doeleinden, met in eerste instantie hetzelfde effect als de uitbreiding der credietgeving der handelsbanken, met dien verstande echter, dat de uitzettingen volkomen vastleggingen zijn, en deze kwalitatief niet passen bij de aard der toevertrouwde gelden.

Voorts moet worden gesteld, dat in zoverre als meerdere middelen aan de Dienst toevloeden de beleggingswijze in effecten en lange leningen, zoals die als regel wordt toegepast, een inflatoir karakter heeft.

Verder geldt het beroep op het praktisch weinig fluctueren der toevertrouwde middelen voor alle financiële instellingen. De substitutie van rekeninggelden vindt niet alleen bij spaarbanken, maar bij alle bankinstellingen plaats, maar verschaft hen geen vrijbrief om de mogelijkheid van fluctuaties buiten beschouwing te laten.

Amsterdam.

Mr H. F. VAN LEEUWEN.

INTERNATIONALE NOTITIES

Engelands export naar Noord-Amerika

De Engelse export naar Noord-Amerika heeft in September jl. een aanzienlijke daling te zien gegeven. De uitvoer naar de Verenigde Staten daalde ten opzichte van de voorgaande maand met 26 pCt, die naar Canada met 40 pCt en vergeleken met de recordmaand Juli 1951 met 46 pCt.

De achteruitgang van de uitvoer naar Canada houdt o.a. verband met het teruglopen van de autoverkopen aldaar als gevolg van de beperking der kredieten aan verbruikers. Hoewel hierdoor alle automerken werden beïnvloed, schijnen de Engelse auto's van deze daling het meeste nadeel te ondervinden; enkele duizenden uit Engeland verscheepte auto's kwamen weer terug. Voorts was de export van wollen producten, die normaliter veel dollars oplevert, in September veel lager. Het grootste deel van de daling in de export naar de Verenigde Staten moet hieraan worden toegeschreven.

Uitvoer van Engeland naar Noord-Amerika. (maandgemiddelden; in miljoenen ponden)

Periode	naar Ver.-Staten	naar Canada	Totaal
1950 1e kw.	6,7	8,5	15,3
2e kw.	7,3	10,2	17,5
3e kw.	10,9	10,9	21,8
September	10,4	10,1	20,5
4e kw.	12,8	12,3	25,1
1951 1e kw.	11,2	9,5	20,7
2e kw.	12,5	13,6	26,1
3e kw.	11,4	13,0	24,4
September	9,6	8,5	18,1

In September van vorig jaar daalde, zoals bovenstaand staatje doet zien, de Engelse export naar Noord-Amerika eveneens. In October trad evenwel een verbetering in en de export in het vierde kwartaal 1950 was hoger dan die in enig ander kwartaal van dat jaar. Het is zeer de vraag, of dit zich in 1951 zal herhalen, zegt „The Economist” van 20 dezer. De verkoop van textielproducten in Amerika loopt niet vlot. Er zijn wel aanwijzingen, dat er in de nabije toekomst mogelijk enige verbetering zal plaatsvinden, doch de Britse export zal daarvan, tenzij het herstel aanzienlijk is, niet profiteren. De daling der autoverkopen kan op generlei wijze aan seizoensinvloeden worden toegeschreven; zij is het directe gevolg van de in Canada gevoerde anti-inflatiepolitiek. Alleen indien deze politiek wordt losgelaten, of wanneer de inflationaire krachten aldaar uit de hand lopen is er voor Engeland verbetering in dezen mogelijk.

Voor de resterende maanden van dit jaar is er derhalve slechts een matig herstel van Engelands dollarexport te verwachten, concludeert genoemd blad. Vermoedelijk zal deze export in het vierde kwartaal 1951 niet groter zijn dan in het eerste kwartaal van dit jaar en in ieder geval lager dan die gedurende het vierde kwartaal 1950.

De prijsontwikkeling in Denemarken

Met de stabilisering van het prijsniveau in Denemarken zijn in September jl. belangrijke vorderingen gemaakt. Nadat de index der groothandelsprijzen, op basis 1935 = 100, reeds van Juni op Juli van 390 op 386 en van Juli op Augustus van 386 op 384 was gedaald, werd in September een niveau van 375 bereikt. Dit betekent dus, dat de Deense groothandelsprijzen gedurende de laatste drie maanden met ca 4 pCt zijn gedaald; zij liggen evenwel nog 25 pCt boven het peil van September 1950.

Evenals voorheen is de beweging der groothandelsprijzen weinig uniform: de prijzen van metaalwaren, hout, papier, brandstoffen, huiden, leder en lederwaren, chemisch-technische producten, alsmede levensmiddelen van dierlijke herkomst, gaven in September zelfs een kleine stijging te zien. Bij plantaardige voedingsmiddelen en in de textiel- en kledingsector was er sprake van een uitgesproken prijsdaling, nl. van resp. 10 en 6 pCt.

De prijsdaling van plantaardige voedingsmiddelen berust op een direct politiek ingrijpen in het prijsmechanisme; de in het voorjaar in het kader van het tweede stabiliseringscompromis doorgevoerde prijsfixaties voor tarwe en rogge, die aanzienlijk beneden de tot Augustus 1951 geldende noteringen voor tarwe uit het oogstjaar 1950 gelegen zijn, kwamen pas in September jl. tot uitwerking. De daling der textiel- en kledingprijzen moet aan de veranderende marktsituatie, aan de lagere internationale grondstoffenprijzen en bovenal aan de geringe kooplust der Deense bevolking worden toegeschreven. Sedert Mei jl. zijn de textielprijzen met 17 pCt gedaald, doch zij liggen nog ruim 23 pCt boven het peil van vóór de oorlog in Korea.

Wat de verdere prijsontwikkeling betreft, zouden, aldus de „Neue Zürcher Zeitung” van 25 dezer, de sedert kort optredende nieuwe prijsstijgingen op de internationale grondstoffenmarkten, evenals de verhoging der Deense exportprijzen voor eieren, bacon en boter, een algemene prijsdaling in de komende maanden wel eens kunnen compenseren. Het ziet er naar uit, dat de daling der groothandelsprijzen geen invloed zal uitoefenen op de index van de kosten van levensonderhoud en op de loonbeweging. Het valt in ieder geval te betwijfelen, aldus genoemd blad, of er tot Januari 1952 — het tijdstip, waarop de nieuwe duurtelbijlagen worden vastgesteld — dusdanige dalingen in de consumentenprijzen zullen optreden, dat daardoor een automatische verlaging der gedurende de laatste twee jaren aanzienlijk verhoogde loontoeslagen zal plaatsvinden. Het feit, dat de hogere uitgaven voor huur van woningen e.d. gedurende 1951 pas in de index van Januari 1952 tot uiting komen, versterkt deze twijfel. In het kamp der socialistische oppositie is men zelfs geneigd een nieuwe golf van prijsstijgingen te verwachten en op grond daarvan heeft men wederom verscherpte prijsbeheersingsmaatregelen geëist.

De economische kant van Duitslands hereniging

In de gesprekken over de hereniging van Duitsland worden sedert kort ook economische beschouwingen naar voren gebracht. In de koersstijging van aandelen van die ondernemingen, welke tot 1945 in de huidige Sovjetzone werkten, weerspiegelt zich de hoop op hereniging. Hetzelfde kan worden gezegd van de verbetering van de „Ostmark”-koers.

Van de zijde der economische research werden de economische aspecten van een eventuele hereniging op een vergadering van de „Königsteiner Kreis” behandeld door Prof. Dr Gleitze. Deze is van mening, dat de veranderingen in de vestigingsplaatsen der bedrijven geen aanleiding tot bezorgdheid behoeven te geven, aangezien deze ver-

anderingen toch — zij het in aanzienlijk geringer tempo — plaatsgevonden zouden hebben. Uiteraard zullen de uitgaven der industrieën, die niet met de vestigingsplaats overeenstemmen, bij een herorganisatie van de totale Duitse economie in het ergste geval foutieve investeringen blijken te zijn, maar deze zullen een hereniging van Duitsland niet in ernstige mate kunnen belemmeren. De bewuste en ten dele onder dwang ontstane ondernemingsverhoudingen in de Sovjetzone zouden door rechtshandelingen en organisatorische maatregelen in korte tijd kunnen worden hersteld.

Prof. Gleitze verwacht wel moeilijkheden in verband met de verschillende valuta's. „Der Volkswirt” van 20 October jl. acht deze moeilijkheden niet groot; er zijn vele gevallen bekend van gebieden met een verschillende valuta, die tot één valutagebied werden samengesmolten, zonder dat deze operatie ernstige gevolgen had. Van meer belang zijn volgens genoemd blad de verwrongen kostenstructuur in de Sovjetzone, als gevolg van de desorganisatie in de bedrijven en het economisch beheer, de geringe productiviteit in de bedrijven en het volledig ontbreken van voorraden. Ook deze hinderpalen kunnen door organisatorische maatregelen en hulp in de vorm van kapitaal uit de weg worden geruimd, hoewel het een zware taak is om verliezen van minstens D.M. 25 mrd — het bedrag, dat nodig is om Oost-Duitsland op het economisch niveau van West-Duitsland te brengen — te herstellen. Alleen de behoefte aan voorraden van grondstoffen, halfabrikaten en eindproducten wordt door Prof. Gleitze al op D.M. 5 mrd geraamd.

Deskundigen van de „Königsteiner Kreis” hebben aanbevolen een commissie in het leven te roepen, die alle direct na de hereniging noodzakelijke maatregelen moet voorbereiden. Teneinde verstoringen in de Sovjetzone te voorkomen, moet de overgangperiode zo kort mogelijk zijn. Voorts dienen snelle maatregelen te worden genomen op het gebied der verzorging van de bevolking, op valutagebied en ter verzekering van de voortgang der productie, terwijl de noodzakelijke voorraden uit West-Duitsland ter beschikking moeten worden gesteld. Een groot aantal afzonderlijke problemen, zoals bijv. restitutie van eigendommen enz., zal uiteraard meer tijd nodig hebben om op bevredigende wijze te worden opgelost.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Ondanks het feit, dat de periode, waarin grote bedragen aan schatkistpapier vervallen, langzamerhand ten einde loopt, bleef de geldmarkt ook de afgelopen week zeer ruim. Slechts voor enkele termijnen vertoonden de markt-disconto's een fractionele stijging. Een- en tweemaands-papier noteerde 1, resp. $1\frac{1}{16}$ pCt, terwijl drie-, vier- en vijfmaandspapier $1\frac{1}{8}$ — $3\frac{1}{16}$ pCt, $1\frac{3}{16}$ pCt en $1\frac{3}{16}$ — $1\frac{1}{4}$ pCt deed.

De financiering van de Schatkist vertoont de laatste tijd het tegenovergestelde beeld van die gedurende het begin van dit jaar. Was de Staat/toen genoodzaakt een beroep te doen op De Nederlandsche Bank, omdat het bankwezen — dat geld nodig had voor importfinanciering — vervalend schatkistpapier niet verlengde, thans stelt omgekeerd de gunstige betalingsbalanspositie de banken in staat méér schatkistpapier te kopen dan er vervalt. Met het provenu hiervan lost de Staat de laatste tijd regelmatig op het bij de circulatiebank ondergebrachte schatkistpapier af. In het voorjaar ging de omzetting van deviezen in voorraden importgoederen gepaard met een verschuiving van schatkistpapier van de handelsbanken naar De Nederlandsche

Bank. Thans doet de vermindering der goederenvorraden deviezen bij de circulatiebank en schatkistpapier, bij de banken terugkeren. Wat de geldmarkt betreft ging dit in het voorjaar gepaard met afstoting van schatkistpapier, d.w.z. met een verkrapping, thans met versterkte aankopen, d.w.z. een verruiming van de markt.

De kapitaalmarkt.

Op de aandelenmarkt trok gedurende de verslagweek het hoofdfonds Koninklijke de aandacht door een nieuwe noteringsaanvraag, thans voor f 10 mln aandelen. Wat hier eigenlijk geschiedt blijft geheim, doch het vermoeden bestaat, dat deze onderneming converteerbare obligaties, welke haar eigen pensioenfonds bezit, in aandelen ruilt en daarnaast ook dergelijke obligaties ter beurze opkoopt en daartegenover de nieuwe aandelen ter beurze verkoopt. De particuliere pensioenfondsen en de rijksfondsen, die hun converteerbare obligaties Koninklijke afstoten, verkrijgen op deze wijze contanten, die zij in verband met de grote kapitaalvraag van alle zijden uiteraard voordelig kunnen beleggen. In wezen vindt hier dus juist het tegenovergestelde van een transformatie van niet in wel risicodragend kapitaal plaats: per saldo moet de aandelenmarkt hier immers o.a. middelen voor woningbouw en andere overheidsfinanciering opbrengen.

De $4\frac{1}{2}$ pCt P.B.E.M.-lening ad f 5 mln, waarvan de emissie de afgelopen week plaatsvond, was een succes; op inschrijvingen moest een reductie worden toegepast; even gunstig was het resultaat van de emissie der f 10 mln premielening Amsterdam, welke ook ruim werd overtekend.

Thans wordt een staatspremielening van f 25 mln aangekondigd, gepaard met een normale 4 pCt staatslening voor diegenen, die gemoedsbezwaren hiertegen koesteren. Voorts gaat een vereniging tegen 5 pCt lenen. Het blijft echter te bezien, of de kapitaalmarkt, zelfs tegen hoe gunstige voorwaarden ook, grote bedragen zou kunnen leveren. In de Tweede Kamer werd reeds inflatoire financiering van de woningbouw bepleit. Dit zou kennelijk in strijd zijn met de huidige overheidspolitiek van monetair evenwicht, die de reeds bestaande reële kapitaalschaarste niet heeft veroorzaakt, doch slechts aan het licht heeft gebracht.

	19 Oct. 1951	26 Oct. 1951
Aand. indexcijfers.		
Algemeen	151,9	152,3
Industrie	215,8	216,5
Scheepvaart	179,3	182,5
Banken	120,7	121,5
Indon. aandelen	51,3	50,6
Aandelen.		
A.K.U.	$168\frac{1}{2}$	$165\frac{1}{2}$
Philips	$176\frac{3}{4}$	$178\frac{1}{4}$
Unilever	$227\frac{1}{2}$	$230\frac{1}{4}$
H.A.L.	$183\frac{1}{2}$	$184\frac{3}{4}$
Amsterdam Rubber	$102\frac{3}{4}$	$102\frac{1}{4}$
H.V.A.	$111\frac{3}{4}$	$110\frac{1}{2}$
Kon. Petroleum	296	$300\frac{1}{4}$
Staatsobligaties.		
$2\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	$70\frac{7}{8}$	$70\frac{11}{16}$
3— $3\frac{1}{2}$ pCt 1947	$85\frac{5}{8}$	$85\frac{1}{2}$
3 pCt Invest. certif.	$88\frac{3}{8}$	$88\frac{1}{4}$
$3\frac{1}{2}$ pCt 1951	$94\frac{1}{4}$	93
3 pCt Dollarlening	$101\frac{7}{8}$	$101\frac{3}{8}$

STATISTIEKEN

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Vorderingen en geldswaardige papieren, luidende in buitenlandse gelddoorten	Buitenlandse betaal-middelen	Vorderingen in guldens, voortvloeiende uit betalings-accorden	Voorschotten in rekening-courant
24 Sept. '51	1.194.908	777.674	4.787	258.017	211.792
1 Oct. '51	1.195.016	826.433	5.277	297.580	233.413
8 Oct. '51	1.195.172	867.371	6.030	296.505	234.086
15 Oct. '51	1.195.268	929.545	7.113	304.340	223.807
22 Oct. '51	1.201.088	826.569	7.679	297.117	214.088
29 Oct. '51	1.201.241	893.676	8.038	295.547	217.264

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldo in rekening-courant				
		Totaal	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Saldo voortvloeiende uit betalings-accorden	Ander saldi in niet-ingeruzeten
24 Sept. '51	2.754.881	2.244.515	16.705	1.722.261	242.256	114.172
1 Oct. '51	2.846.829	2.292.981	—	1.722.261	253.549	114.595
8 Oct. '51	2.802.236	2.289.468	34.979	1.722.261	255.965	114.095
15 Oct. '51	2.778.919	2.285.299	26.575	1.722.261	253.551	112.958
22 Oct. '51	2.765.627	2.256.209	47.103	1.745.367	220.173	113.563
29 Oct. '51	2.840.583	2.239.709	1.252	1.745.366	237.825	113.415

DE JAVASCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal, goud en deviezen-certificaten	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Deviezenfond's valutarekening	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. der V.S.I.
31 Mrt '47	477.080	35.363	542.245	348.235	255.201
26 Sept. '51	1.059.275	295.849	707.454	587.186	1.364.180
3 Oct. '51	1.059.275	297.146	712.093	598.784	1.366.210
10 Oct. '51	1.059.275	317.089	711.673	605.258	1.374.058
17 Oct. '51	1.248.563	286.385	633.851	603.975	1.334.342

Data	Bankbiljetten in omloop	Deviezenfond's buitenlandse passiva	Rekening-courant saldi		
			Van de Regering van de Rep. der V.S.I.	Bijzond. rekening inzake de "E.C.A."-hulp	Van anderen
31 Mrt '47	453.816	268.697	—	—	895.911
26 Sept. '51	2.890.529	251.669	—	—	778.804
3 Oct. '51	2.900.829	303.570	—	—	733.670
10 Oct. '51	2.926.965	302.146	—	—	752.344
17 Oct. '51	2.944.320	290.605	—	—	738.290

Muntbiljettencirculatie per 31 Mrt 1947 f 646.830.979
 Muntbiljettencirculatie per 26 Sept. 1951 f 344.329.352
 Muntbiljettencirculatie per 3 Oct. 1951 f 343.669.712
 Muntbiljettencirculatie per 10 Oct. 1951 f 342.804.278
 Muntbiljettencirculatie per 17 Oct. 1951 f 342.713.196

INTERIM-PRIJSINDEXCIJFERS VAN HET GEZINSVERBRUIK IN NEDERLAND ¹⁾

(1949 = 100)

	15 Sept. 1950	15 Oct. 1950	15 Nov. 1950	15 Dec. 1950	15 Jan. 1951	15 Febr. 1951	15 Mrt 1951	16 Apr. 1951	15 Mei 1951	15 Juni 1951	16 Juli 1951	15 Aug. 1951	15 Sept. 1951 ²⁾
Totaal	111	113	113	113	113	115	117	122	122	121	122	121	121
Voedingsmiddelen	110	113	113	112	113	112	113	122	124	123	123	127	124
Kleding	118	121	122	124	128	137	143	146	142	138	134	131	129
Schoeisel	116	117	119	120	127	137	141	147	143	141	139	137	133
Reiniging	101	102	102	102	106	107	115	115	115	117	118	118	117
Woninginr. en huusraad	114	117	118	118	122	127	133	138	136	135	132	131	128
Over. groepen, incl. huur	110	110	110	110	107	108	109	113	112	113	113	114	115
Huur	100	100	100	100	115	115	115	115	115	115	115	115	115

¹⁾ Volgens huishoudrekeningen over 1949 van geschoolde arbeiders, voorlieden, lagere kantoorbiedenden en ambtenaren, met in 1949 een bruto-weekloon van f 50 tot f 60 per week; met een gemiddelde gezinsgrootte van 4 en voorts wonende in de middelgrote en kleine steden van ons land.

²⁾ Prijzen waargenomen in de gemeenten Groningen, Enschede, Arnhem, Utrecht, Zaandam, Tilburg, Dongen, Eindhoven en Heerlen.

³⁾ Voorlopige gegevens.

Handel

Ook het Novembernummer van „Handel” zal worden toegezonden aan de belangrijke Nederlandse Im- en Exporteurs en Groothandelaren, een nummer dat zich dus bij uitstek leent deze belangrijke bedrijven te benaderen.

Inlichtingen omtrent de advertentieformaten en -tarieven worden u op aanvraag gaarne verstrekt door

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ
H. A. M. ROELANTS
 POSTBUS 42 — SCHIEDAM — (TEL. 69300)

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH-ECONOMISCH INSTITUUT

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.)
 Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie
 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.)
 Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementprijs, franco per post, voor Nederland f 26,— per jaar, voor België/Luxemburg f 28,— per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Uniegebieden en Overzeese Rijkdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300 toestel 6). Advertentie-tarief f 0,43 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Losse nummers 75 cents, resp. 10 B. francs.